DUMITRU HURUBĂ

CRIME ŞI STRĂLUCIRE

AHASVERUS sau JIDOVUL RĂTĂCITOR,
un mit inventat!

ALEXANDRU MACEDON,
o marionetă a reginei Olimpia

MARIA STUART,
sau nenorocirea de a fi regină

SF. PAVEL,
un intrus printre apostoli?

MOARTEA LUI SOCRATE -
un asasinat politic?

EDITURA CĂLĂUZA v.D.

DUMITRU HURUBĂ

Crime şi strălucire

Coperta: Cristina MORUZ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
HURUBĂ, DUMITRU
Crime şi strălucire / Dumitru Hurubă. – Deva : Călăuza v.b., 2004

ISBN 973-8438-30-6

821.135.1-4

DUMITRU HURUBĂ

Crime şi strălucire

Editura CĂLĂUZA v.b.

CUVÂNT SENTIMENTAL-EXPLICATIV

Această carte s-a născut în primul rând din dragostea pe care am simțit-o dintotdeauna pentru marile personalități ale istoriei în general, Şi pentru cei cuprinşi în aceste pagini în special. De aceea, în ea am adunat gândurile mele legate de cei pe care, mai mult sentimental vorbind, am încercat să-i aduc spre sufletul cititorilor. În ce măsură am reuşit, prezumtivii cititori vor hotărî. La fel de important este pentru mine ca, în acest fel, am reuşit să mă eliberez de o povară pe care am purtat-o multă vreme în minte şi în suflet. Este motivul pentru care consider această carte drept o răsplată-prinos pentru că Apostolul Pavel m-a învățat şi mi-a ajutat să văd cu alți ochi şi cu altă minte relația mea cu Dumnezeu; pentru că Alexandru Macedon a sădit în conştiința mea gustul victoriilor obținute cu greu, dar cu atât mai frumoase; pentru că Jidovul rătăcitor m-a învățat că numai speranța şi simțământul acesteia ne asigură verticalitatea în fața greutăților; pentru că Maria Stuart, frumoasa regină-martiră a Scoției, mi-a educat voința şi mi-a dat puterea să rezist şi să renasc ori de câte ori mi s-a părut că sunt la capătul puterilor; suferința ei, în cei 19 ani de detenție, a fost pentru mine cea mai extraordinară lecție de viață; şi, în sfârşit, pentru că de la Socrate am luat înțelepciunea de a privi lumea şi oamenii cu îngăduința şi cu dorința de a-i face, cu puținul de care sunt în stare, mai buni şi mai înțelegători unii cu alții, pentru a şti să se lupte cu ei înşişi, dar şi cu ceilalți, pentru binele tuturor.

Aşadar, aceste microbiografii sunt redarea simțămintelor mele de respect şi dragoste pentru cei care, într-un fel sau altul, au schimbat în bine soarta lumii...

Fie-le țărâna uşoară şi memoria veşnic ocrotită!

Dumitru Hurubă

UN MIT INVENTAT: AHASVERUS

În istoria omenirii există câteva personaje constituinde într-un binom real-fabulos, sau altele, mitico-biblice care, deseori, au reuşit să aibă un rol atât interesant şi de important în timp, încât au devenit individualităţi a căror existenţă a influenţat istoria pe largi arii geografice, dacă nu chiar lumea în anumite privinţe. Icar, Prometeu, Ulise (şi Penelopa), Ghilgameş, Faust, Hamlet, Attila, Don Juan, sau Socrate, Leonardo da Vinci, Giordano Bruno, Galilei... Etc., etc. Să nu mai vorbim de amestecul în treburile omenirii al zeilor şi zeiţelor care, urmărindu-şi interesele, nu de puţine ori obscure şi, de regulă, neînţelese şi ca atare neacceptate de către bieţii pământeni, nu se dădeau în lături să sacrifice, machiavelic vorbind, un muritor oarecare. Exemple există, destule, dar nu acesta e scopul rândurilor de faţă, ci cutezanţa de a încerca o incursiune într-o legendă biblico-mitică rămasă până în ziua de azi un teritoriu din care mulţi au cules roade, începând chiar cu evangheliştii, fără a lăsa în urmă-le o oarecare limpezime a chestiunii. Este vorba, în speţă, de Ahasverus, *evreul rătăcitor,* unul dintre cele mai controversate şi mai inexplicabile mituri, deşi cu un impact extrem de puternic în istoria poporului evreu, desigur, dar şi a creştinismului.

Intrând în problematica temei pe care mi-am propus-o şi respectând cronologia strict din punct de vedere biblic, voi (re)aminti că primul evanghelist care lansează germenele întâmplării care avea să devină una dintre cele mai palpitante, simbolice şi interpretabile legende, este evanghelistul Matei. Acesta notează: *„Pe când ieşeau*

afară din cetate (Isus şi cei care-l însoţeau spre Golgota, n. n.), *au întâlnit un om din Cirene numit Simon, şi l-au silit să ducă crucea lui Isus."* (Matei, 27: 32). La rândul său, evanghelistul Marcu scrie: *„Au silit* (subl. n.) *să ducă crucea lui Isus pe un trecător care se întorcea de la câmp, numit Simon din Cirene (...)"* (Marcu, 15: 21); nici la evanghelistul Luca povestea nu diferă decât foarte puţin şi aparent fără importanţă, doar cu un plus de concreteţe: *„Pe când îl duceau să-l răstignească, au pus mâna* (id. subl.) *pe un anume Simon din Cirene, care se întorcea de la câmp; şi i-au pus crucea în spate ca s-o ducă după Isus:"* (Luca, 23: 26); în schimb, ceea ce pare oarecum ciudat, evanghelistul Ioan, nu pomeneşte deloc de Simon: *„... Au luat deci pe Isus, şi L-au dus să-L răstignească. Isus ducându-şi crucea, a ajuns la locul, zis al* «*Căpăţânii*»*, care pe evreieşte înseamnă* «*Golgota*»*."* (Ioan, 18: 16-17). Doar atât.

Nici în cazul primilor trei evanghelişti descrierea momentului nu este identică, lucru care, în alt context, nici nu ar avea vreo importanţă; aici, însă, da. Să recapitulăm: în Evanghelia lui Matei, Simon din Cirene, întâlnit în drum, a fost *„silit să ducă crucea"*; Evanghelistul Luca ne dă o informaţie în plus: *„Au silit să ducă crucea lui Isus pe un trecător care se întorcea de la câmp, numit Simon din Cirene."* Aşadar, omul nu era un simplu privitor, ci venea de la lucru, probabil ostenit de munca la câmp, aşa că... silirea sa, ca urmare a subînţelesului refuz, nu e greu de crezut, fiindcă e puţin probabil să-i fi convenit, adevăr rezultat şi mai clar din Evanghelia lui Marcu: *„Pe când îl duceau să-l răstignească, au pus mâna pe un anume Simon din Cirene şi i-au pus crucea în spate ca s-o ducă după Isus."* Cele două sintagme: *„au pus mâna"..."* şi *„i-au pus crucea în spate",* nu pot fi interpretate altfel decât ca o forţare, de unde se înţelege clar că omul nu a fost de acord... Refuzul de a-l ajuta pe Isus să-şi ducă crucea pe Golgota a avut pentru Simon două consecinţe, dacă e să ne oprim deocamdată la varianta biblică a legendei, respectiv forţarea sa pentru ducerea crucii în spate şi, lucrul cel mai grav şi care a dat naştere legendei, răspunsul lui Isus conform căruia ispăşirea păcatului-refuz însemna pedeapsa la nemurire până la

judecata cea de-apoi şi rătăcirea pe un drum totdeauna fără capăt. Cel puțin aceasta a fost varianta având drept consecință un fapt extrem de important pentru poporul evreu. Putem să nu dăm crezare acestui adaos despre care nici una din Evanghelii nu pomeneşte, adică reacția mântuitorului la refuzul lui Simon, considerând-o doar o temă de interpretare absolut logică totuşi; fiindcă ne este la îndemână să ne imaginăm drama celui aflat pe drumul spre răstignire, după ce fusese batjocorit de către ostaşii pe mâna cărora fusese dat de Pilat: *„Atunci Pilat le-a slobozit pe Baraba; iar pe Isus, după ce a pus să-L bată cu nuiele, L-a dat pe mâinile lor, ca să fie răstignit. (...) Au împletit o cunună de spini I-au pus-o pe cap(...). Apoi îngenuncheau înaintea Lui, şi ziceau: „Plecăciune, Împăratul Iudeilor. Şi scuipau asupra Lui, şi luau trestia şi-L băteau în cap. După ce şi-au bătut astfel joc de El (...), L-au dus să-l răstignească."* (Matei, 27: 26-31). Evangheliile nu pomenesc despre vreo reacție verbală a lui Isus în timp ce era batjocorit, de aceea, pe de altă parte, pare oarecum forțat un răspuns la refuzul lui Simon cireneanul atribuit, mai ales în legendă, lui Isus, în cuvinte care cam sunau a blestem şi care nu-l caracterizează pe el din punct de vedere comportamental: *„(...) refuzând să-l ajute pe osândit, acesta îi răspunde că îl va trimite pe un drum fără de capăt, să rătăcească în nemurire până la sfârşitul lumii, gonit pe jos şi pe sus, zile şi nopți."* (Mihai Moroianu, *Marii damnați - Variațiuni pe trei teme mitice: Don Juan, Faust, Ahasverus*, Ed. Muzicală, Bucureşti, 1983, p. 326). Trebuie menționat aici şi că Isus doar lui Pilat îi răspunde, la o singură întrebare: *„Eşti Tu, Împăratul Iudeilor?"* l-a chestionat procuratorul. *„Da,* I-a răspuns Isus, *sunt." „Dar n-a răspuns nimic la învinuirile preoților celor mai de seamă şi bătrânilor. Atunci Pilat I-a zis: «N-auzi de câte lucruri Te învinuiesc ei?» Isus nu i-a răspuns la nici un cuvânt (...)"* (Matei, 27: 11-13; Marcu, 15: 2-5); Luca, 23: 1-4).

Este locul să menționăm acum un moment care va avea o deosebită importanță în istoria poporului evreu, a cărui semnificație va fi fost desluşită abia mai târziu, prea târziu, şi anume: judecata propriu-zisă şi sentința de condamnare la moarte a lui Isus

Evident, au urmat batjocoririle şi drumul spre Golgota, însă este de reținut un adevăr: Isus nu a răspuns în nici un fel batjocurilor la care a fost supus. În consecință, să luăm în considerare şi varianta că el *nu* i-ar fi adresat lui Simon nici un cuvânt, darmite să-i fi dat un răspuns de tăria unui blestem, fapt care ar cam anula legenda cu urmările ei cu tot... Cu atât mai mult cu cât că, din întregul comportament al Mântuitorului, se degajă blândețea, înțelepciunea şi înțelegerea față de muritorii cu care intra în contact în orice moment sau situație. Or, să reținem că Simon nu era unul dintre cei care căscau gura la eveniment, ci se întorcea de la munca istovitoare în câmp. În acest context, este plauzibilă lipsa de reacție a Mântuitorului ținând seama că, după cum atestă istoricii religiei, bibliştii în special, crucea cântărea în jur de 70 de kilograme, iar distanța pe care trebuia să fie transportată era între 6 şi 7 sute de metri de urcuş... Aşadar, povara nu era prea lesnicioasă. Să mai precizăm că ducerea crucii în spinare până la locul execuției nu a fost o măsură nouă sau unică, hotărâtă şi aplicată doar în cazul lui Isus; „etapa" făcea parte din pedeapsa aplicată vinovatului: de a-şi purta singur crucea până la punctul stabilit pentru răstignire, în cazul nostru, Golgota. Răstignirea fiind punctul culminant şi ultim al pedepsei, osânditul era „pregătit" în prealabil cu tot felul de batjocuri şi chiar bătăi, aducându-l în acest fel la o stare fizică şi morală deprimante. Evident, din acest punct de vedere, Isus nu a fost o excepție. Dimpotrivă, el a fost ținta celor mai variate şi mai ingenioase batjocoriri. Să ne amintim îmbrăcarea într-o haină de culoare stacojie, scuipatul asupra sa, coroana de spini şi, în final, ca o culme a umilinței, răstignirea sa între doi infractori-tâlhari. Una peste alta, drumul crucii nu era unul cât de cât circulabil pentru o asemenea situație, mai degrabă având rostul de a-l chinui pe ducătorul-vinovat şi mai mult, fiindcă, se spune, era compus din uliție desfundate şi pietruite cu bolovăniş care îngreuna foarte mult mersul. Însuşi Isus a căzut de trei ori epuizat de suferință şi sub greutatea crucii. A treia oară nu s-a mai putut ridica, acesta fiind momentul când țăranul Simon a fost obligat de oştenii lui Pilat să transporte crucea osânditului la răstignire. După cum lesne se poate

observa, întâmplarea parcă s-ar cam termina în coadă de peşte. Din puţinele informaţii pe care le avem la îndemână, incidentul s-a stins odată cu răstignirea-moartea lui Isus şi nu pare să fi avut mare relevanţă nici din punct de vedere biblic propriu-zis, nici ca legendă mitico-laică. Nu pare pe deplin justificată ipoteza conform căreia am putea admite că, datorită acestui presupus refuz de a duce crucea lui Isus, Mântuitorul să-i aplice pedeapsa-simbol, dar cumplită, a nemuririi şi a rătăcirii pe un drum fără capăt. Culmea e că nici una din Evanghelii nu pomeneşte de un asemenea teribil blestem; or, bazându-ne pe sinceritatea şi corectitudinea evangheliştilor – în contextul scrierii acestora cu teamă de Dumnezeu –, este puţin credibil ca ei să nu fi redat un orişicât de scurt dialog Isus-Simon, cu atât mai mult că vorbele Mântuitorului vor fi fost baza de la care începea soarta-peregrinare a poporului evreu. Deci, este clar că nu se leagă ceva în toată povestea. Poate de aceea, în legendele mai mult laice decât biblice, s-a recurs la apariţia unui alt personaj, însă cu o structură psiho-simbolică pronunţat apropiată de cea a poporului evreu în frunte cu preoţii cei mari ai acestuia a căror poziţie împotriva lui Isus este foarte clară. Atitudinea sa reiese din Evangheliile lui Matei (27: 15-25), Marcu (15: 10-14), Luca (23: 15-25). În sprijinul afirmaţiei de mai sus, ne putem folosi de un citat elocvent din Evanghelia lui Matei, care, în acelaşi timp, mi se pare a fi mai clar:

„La fiecare praznic al Paştelor, dregătorul avea obicei să sloboadă norodului un întemniţat, pe care-l voiau ei.

Pe atunci aveau un întemniţat vestit numit Baraba. Când erasu adunaţi la un loc, Pilat le-a zis: «Pe care voiţi să vi-l slobozesc? Pe Baraba sau pe Isus, care se numeşte Hristos?» Căci ştia că din pizmă dăduseră pe Isus în mâinile lui. Pe când sta Pilat pe scaun la judecată, nevastă-sa a trimis să-i spună: «Să n-ai nimic a face cu neprihănitul acesta; căci azi am suferit mult în vis din pricina lui.» Preoţii cei mai de seamă şi bătrânii au înduplecat noroadele să ceară pe Baraba, iar pe Isus să-L omoare. Dregătorul a luat cuvântul şi le-a zis: «Pe care din amândoi voiţi să vi-l slobozesc?» «Pe Baraba», au răspuns ei. Pilat le-a zis: «Dar ce să fac cu Isus care se numeşte

Hristos?» «*Să fie răstignit*», *i-au răspuns cu toţii. Dregătorul a zis:* «*Dar ce rău a făcut ?*» *Ei au început să strige şi mai tare:* «*Să fie răstignit!*»

Când a văzut Pilat că n-ajunge la nimic, ci că se face mai multă zarvă, a luat apă, şi-a spălat mâinile înaintea norodului, şi a zis: «*Eu sunt nevinovat de sângele neprihănitului acestuia. Treaba voastră!*» *Şi tot norodul a răspuns:* «*Sângele Lui să fie asupra noastră şi asupra copiilor noştri.*»*”* (Matei, 27: 15-25).

Să ne oprim puţin asupra ultimei părţi din prezentul citat şi anume când Pilat aruncă acel *„Treaba voastră”,* care, cu alte cuvinte, este un fel de ameninţare/înştiinţare teoretică a ulteriorului şi simbolicului „spălat pe mâini”. Şi ultimul element, extrem de important şi care va avea o singură şi cumplită tragedie: pedepsirea întregului popor evreu prin sortirea sa unei existenţe fără ţară şi a rătăcirii continue pe un drum fără capăt. De-a lungul veacurilor, istoria a confirmat acest adevăr trist...

Aşadar, din punct de vedere biblic, sau mai corect spus evanghelic, lucrurile se opresc aici; nu însă şi la naşterea cel puţin a unei legende care poate avea, la rândul ei, rădăcini în realitatea biblică, deşi nesigure... După cum bine se ştie, Isus, în prelegerile sale se folosea deseori de pilde, metafore, simboluri şi aluzii mai mult sau mai puţin transparente sau directe. În acest context nu este deloc greu sau greşit ca, încet-încet, pe un astfel de fond, să se fi născut interpretări ale momentului premergător judecăţii şi pedepsirii care, după o vreme, să ia formă de legende, aici putând fi circumscrisă perfect şi legenda/mitul jidovului rătăcitor care a supravieţuit veacurilor sub numele de Ahasverus. Acceptând şi această variantă pentru discuţie, să ne întoarcem, cu „ajutorul” acelui roman popular german din evul mediu la ziua şi momentul proces-drum-răstignire...
Aşadar, acolo, în momentul obligării-preluării crucii, s-a petrecut ceva care mult timp a lăsat loc de interpretări mai mult sau mai puţin reale, unele chiar fanteziste, sau, de ce nu ?, ştiinţifice. Simon era un ţăran evreu, adică, în ultimă instanţă, reprezentantul poporului care

nu numai că a fost de acord cu osândirea la moarte a lui Isus, dar a şi provocat-o apoi prin celebrul proces acceptat de Pilat şi întărită cu sentința dată de acesta. Să fi gândit Simon altfel? Să fi simțit, totuşi, milă față de batjocoririle la care era supus Mântuitorul şi, într-un moment de solidaritate umană, să fi acceptat fără crâcnire ducerea crucii? Ce alt motiv să fi avut? Să deschidem o mică paranteză: Goethe, preluând desigur informația din susmenționatul roman popular german, scrie: *„... tulburarea lui Ahasverus a crescut când Iuda, care numai în aparență îl trădase pe Domnul său, se iveşte în atelierul cizmarului* (subl. D. H.) *şi, deznădăjduit, povesteşte jelindu-se, fapta lui..."(...).* Şi cu câteva rânduri mai jos: *„Când Isus, dus la moarte, trece prin fața atelierului cizmarului, are loc cunoscuta scenă în care Mântuitorul cade sub greutatea crucii şi Simon din Cirene se vede nevoit s-o ducă mai departe. Ahasverus se desprinde atunci din mulțime şi, după obiceiul oamenilor cu mintea ferecată, care atunci când văd pe cineva nefericit din propria lui vină, nu simt compătimire, ci, împinşi de un nepotrivit sentiment al dreptății, sporesc răul prin învinuiri, el îi iese înainte şi repetă toate avertismentele lui mai vechi, transformându-le în acuzații violente, aşa cum se simțise îndreptățit în iubirea lui pentru cel ce suferea."* (Goethe, *Poezie şi adevăr*, vol. III, Editura pentru literatură, 1967, p. 229). Din acest citat se desprind trei chestiuni foarte importante: a) apariția unui personaj despre care niciunul dintre cei patru evanghelişti nu pomeneşte – Ahasverus; b) ciudat: trădătorul Iuda i se plânge tocmai unui cizmar oarecare de fapta sa; c) nu se pomeneşte, de asemenea, nicăieri, de vreun conflict mai vechi între Ahasverus şi Isus, de fapt, în nici una din evanghelii nu este pomenit numele *Ahasverus*. Pe aceste trei motive se poate încerca o analizare mai atentă a întâmplării, însă, este destul de clar că, fiind vorba despre un roman popular, deci bazat pe oralitate şi legende, chiar mitico-biblice fiind, tot angrenajul alunecă spre apocrif, spre un fabulos de-o anumită spectaculozitate şi-atât. *„Ahasverus,* scrie în continuare Goethe, *pe care această întâmplare nu-l făcuse deloc mai blând, îl copleşeşte cu învinuirile sale pe fostul apostol şi-l înveninează mai mult, aşa că acestuia nu-i mai rămâne*

decât să se spânzure în grabă." (op. cit. p. 229). Urmează punctul culminant al momentului: pătrunderea lui Ahasverus în piața unde se afla Isus, căruia îi aruncă în față cele mai grave jigniri și *„acuzații violente".*(id. p. 230). După ce își exteriorizase revolta și plecând, *„Ahasverus își întoarce ochii și aude atunci cuvintele: «Rătăci-vei pe pământ, până când mă vei afla cu chipul acesta»"* (ibid.). Într-adevăr, fața lui Isus avea o strălucire aparte, datorată unei transfigurări divine, ceea ce l-a făcut pe Ahasverus să-și regrete fapta care, mai apoi, l-a dus la îndelungata-i rătăcire prin condamnarea la nemurire, de fapt la o veșnică peregrinare.

Întâmplarea n-a rămas fără urmări; dimpotrivă, de-a lungul istoriei i s-au dat diferite interpretări, ea circulând mai mult în interiorul ideologiei creștinismului fără a putea fi depistată în regim... biblic – începând chiar cu numele jidovului Ahasverus și, în orice caz, fără cine știe ce semnificații. Printre primele abordări ale subiectului de pe o poziție... laică, a fost apariția la 1602 a unui roman popular german, amintit mai sus, numit *Jidovul rătăcitor*, unind în paginile sale câteva legende medievale prelucrate și adaptate necesității alcătuirii volumului. În *Dicționar Enciclopedic Ilustrat* (DEI), (Ed. Cartier, 1999, p. 1122), Ahasverus este prezentat succint și nesemnificativ, informația despre el fiind luată din același roman popular german care este și menționat de altfel. Dar iată definiția sa cf. DEI: *„Personaj enigmatic în legendele medievale germane. Numit jidovul rătăcitor, într-un roman popular din anul 1602. Condamnat la nemurire și la veșnică neodihnă pentru ocara adusă lui Isus pe drumul Golgotei."* Deducția e simplă: de fapt, datorită acestui nou personaj încep necazurile prin veacuri ale poporului evreu. Întrebarea este, însă, cine este și de unde a apărut acest Ahasverus? În Biblie acest nume este pomenit de ***Estera***: *„Era pe vremea lui Ahașveroș, al acelui Ahașveroș care domnea de la India până în Etiopia.* (...) *Împăratul Ahașveroș ședea atunci pe scaunul lui împărătesc la Susa, în capitală."* (Estera, 1: 1-2); apoi de ***Ezra***: *„Sub domnia lui Asuerus, la începutul domniei lui, au scris* (vrăjmașii, n. D. H.) *o pâră împotriva locuitorilor din Iuda și din Ierusalim."* (Ezra, 4: 6); și, în sfârșit, de ***Daniel***: *„În anul dintâi al lui Dariu, Fiul lui*

Ahaşveroş, din neamul Mezilor, ajunsese împărat peste împărăţia Haldeilor." (Daniel, 9: 1). Ultimele citate nu sunt deloc favorabile nici măcar unei întâlniri accidentale între Isus şi Ahasverus – n-are rost să mai vorbim şi despre vreo altercaţie... Şi totuşi, nu ne putem opri aici, fiindcă, din alte surse, Ahasverus *„este figura care simbolizează «evreul rătăcitor» care este obligat să cutreiere fără odihnă toate ţările lumii ca întruchipare a poporului său risipit. Informaţiile creştine privitoare la vina pentru această soartă l-au transformat într-un cizmar din Ierusalim, care, cândva, a refuzat cu cruzime să-i ofere lui Isus, care îşi începuse Drumul Crucii, o bancă pentru odihnă, motiv pentru care a fost blestemat să pribegească veşnic până în ziua Judecăţii de-Apoi."* (Hans Biedermann: *Dicţionar de simboluri***,** Ed. Saeculum I.O., Bucureşti, 2002, p. 14). Iată că varianta Ahasverus biblică şi cu varianta Ahasverus din mitologie se cam bat cap în cap, fiindcă, după Estera, Ezra şi Daniel (citaţi mai înainte), personajul a fost nici mai mult nici mai puţin decât <u>împărat,</u> pe când în Dicţionarul lui H. Biedermann el apare ca un simplu spectator, drept că *„transformat"* în cizmar, dar fără să se menţioneze şi <u>din ce</u> altă meserie sau ocupaţie. Personal nu cred că era atât de simplu ca un împărat, recunoscut ca atare şi de Biblie, să fi fost supus unei asemenea înjosiri. Mai degrabă şi mai credibilă este varianta propusă de V. Kernbach: *„AHASVERUS, Evreu rătăcitor, dintr-un mit de origine incertă; Ahasverus ar fi fost condamnat la nemurire, la veşnică peregrinare şi la limitarea cheltuielilor de trai (5 gologani, reapărând în pungă îndată ce erau cheltuiţi), fiindcă l-ar fi jignit pe Isus Christos când acesta urca pe Golgota. Unii cercetători socot mitul izvorât din mitica budistă, alţii îl identifică pe Ahasverus fie cu Josephus Cartaphilus, aprodul lui Pontius Pilatus, fie cu un personaj din misterele religioase ale catolicismului medieval, Malchus. E mult mai posibil însă ca o anume ideologie eclesiastică medievală să se fi folosit într-adevăr de un mit oriental migrant, despre peregrinii arhaici penitenţi, ajuns la această formă fie prin sincretism natural, fie prin adaptare mitografică literară"* (V. Kernabch, *Dicţionar de mitologie generală*, Ed. Albatros, 1983, pp. 33-34). Da, ne este cu mult mai la îndemână această variantă, deşi, nici din punct de vedere etimologic nici

semantic, nu aflăm cine ştie ce detalii; atâta doar că, de această dată, toată povestea este „aruncată" în mitologia orientală în general sau, ceva mai concret, în mitologia budistă. Chiar a existat o legendă armeană după care, atunci când Isus este scos din pretoriu şi îşi începe drumul spre Golgota, Cartaphilus îl îndeamnă cu asprime batjocoritoare să meargă mai repede, cuvinte la care Isus răspunde că mersul său respectă vrerea lui Dumnezeu, în timp ce *„tu vei merge până la venirea mea."* Blestemul nu s-a redus doar la atât, ci continuă: *„ori de câte ori atingea suta de ani, cădea într-un fel de somn din care se redeştepta întinerit, revenit la vârsta de la care îşi începuse pedeapsa. Foarte curând Cartaphilus s-a convertit la legea creştină, primind botezul din partea lui Ananias – acelaşi care îl botezase pe Apostolul Pavel – şi care-i va schimba numele în Iosif."* (M. Moroianu, op. cit. p. 334). Ori pe noi ne interesează cine a fost, de fapt, acest Ahasverus: un privitor oarecare transformat în cizmar (de ce tocmai în cizmar?) şi pedepsit pentru că *„a refuzat,* zice Biedermann, *cu cruzime să-i ofere lui Isus, care îşi începuse Drumul Crucii, o bancă pentru odihnă, motiv pentru care a fost blestemat să pribegească veşnic până în ziua Judecăţii de-Apoi."* (op. cit.)?

Mai în glumă mai în serios, este de-a dreptul fabulos să i se pună în spate unui personaj important – *„... Ahaşveroş, al acelui Ahaşveroş care domnea de la India până în Etiopia.* (...) *Împăratul Ahaşveroş şedea atunci pe scaunul lui împărătesc la Susa, în capitală."* (cit. ***Estera***), marele păcat al peregrinării evreilor pe un drum fără capăt. Era, totuşi, un împărat! În această situaţie, bineînţeles că nici lui Biedermann nu i se poate acorda credibilitate, doar dacă sursele sale de informaţie nu le-a făcut cunoscute în totalitate – dar ce motive să fi avut ?

Dar, categoric, este vorba despre o simplă coincidenţă de nume!

Personal consider că e cu mult mai logică următoarea variantă: pentru un ţăran sosit de la munca pe câmp, silirea ducerii unei poveri de 70 de kilograme (crucea) pe cca. 700 de metri de urcuş, şi un drum desfundat, nu putea fi un motiv de bucurie. Astfel nu ar fi de mirare, ba chiar explicabil, ca el să se fi revoltat, sau să-i fi adresat lui Isus cuvinte jignitoare, mai ales fiindcă soldaţilor romani nu li se putea opune... În ceea ce priveşte numele de *Ahasverus*, acesta poate

fi o invenție care a prins şi a luat amploare cu precădere în legende şi-apoi în acel roman german de la începutul secolului al XVII-lea... Că altfel, nici soldații romani, cât or fi fost ei de... romani, tot nu ar fi cutezat să-l pună pe împăratul Ahasverus să ducă crucea lui Isus! De fapt, totul se transformă într-un poveste simpatică, o fabulație, pentru că următorul adevăr anulează din start ipoteza conform căreia Ahasverus = Jidov rătăcitor: Ahaşver/Ahasverus/Xerxe I, a trăit între anii 519-465 (î. Chr.) fiind suveran al Persiei (485-465) ca fiu şi succesor al regelui Darius I, deci participarea sa la „drumul crucii" este definitiv exclusă. Poate fi acceptată varianta logică a unei coincidențe de nume şi, deci, putem afirma, fără dubii, că este vorba despre o cu totul altă persoană *„Având casa pe traseul micului cortegiu ce tocmai se apropia în drum spre Golgota, Ahasverus putea urmări din prag ceea ce se petrecea afară. Ahasverus refuzând să-l ajute pe osândit, acesta îi răspunde că îl va trimite pe un drum fără capăt, să rătăcească în nemurire până la sfârşitul lumii."* (Mihai Moroianu, *Marii damnați*…, Ed. Muzicală, 1983, p. 326). O întrebare vine de la sine: de ce acest incident, la urma urmei cu repercusiuni extraordinar de importante pentru poporul evreu, nu apare menționat în niciuna din Evanghelii? Nu ştiu de unde a luat M. Moroianu informația în cauză, pentru că nu menționează nici în bibliografie (deşi problema este extrem de importantă, dar, fără o argumentare clară şi solidă, ea devine în egală măsură vulnerabilă, poate chiar mai mult: lipsită de orice suport logic. Totuşi, se pare că singura certitudine şi implicit variantă credibilă este aceea că singurul Simon din Cirene a fost cel care l-a ajutat pe Isus la ducerea crucii, noi admițând ca simplă şi fără cine ştie ce pretenții, ipoteza că țăranul a fost obligat la aceasta abia după ce Ahasverus refuzase...

Însă el, Ahasverus, rămâne, totuşi, un personaj misterios în sine, creat şi „botezat" în câteva legende populare, mai ales germane, care simbolizează „jidovul rătăcitor" condamnat la nemurire şi la veşnică peregrinare pe un drum mereu fără capăt... Despre care, însă, repet: nu doar evangheliştii nu pomenesc, ci şi Sf. Pavel – ceea ce e de mirare...

ALEXANDRU MACEDON ŞI MAMA SA OLIMPIA

În anul 356 î.e.n., se năştea unul dintre cei mai importanţi conducători de oşti şi strateg militar, cunoscut în istorie sub numele de Alexandru Macedon. De-atunci au trecut aproape două milenii şi jumătate, dar şi astăzi incită rapida sa ascensiune spre prim-planul celebrităţii, dacă avem în vedere, însă, că la numai 14 ani ajunsese ofiţer posedând o inteligenţă sclipitoare şi o cultură filozofică solidă în calitate de elev al unuia dintre cei mai mari filozofi ai lumii: Aristotel. Rezumând, am putea spune că Providenţa făcuse efortul investirii în el a tot ceea ce putea servi la rotunjirea unei personalităţi proeminente. În acest context, nu e de mirare că la numai 20 de ani devine rege al Macedoniei ca fiu şi, firesc, moştenitor direct al lui Filip al II-lea. Totul pare normal. Doar pare, fiindcă lucrurile s-au petrecut într-un anormal care proiectează momentul în plin roman poliţist cu tot arsenalul de intrigi, viclenii, teroare, crime etc.

Întorcându-ne puţin în timp, trebuie să spunem că fondatorul Imperiului Macedonean, regele Filip al II-lea (382-336 î.e.n.), a domnit între anii 359-336, timp în care şi-a demonstrat talentul şi inteligenţa, iscusinţa diplomatică şi abilitatea ca om de stat, calităţi care au contribuit substanţial la înfăptuirea unor reforme militare şi economice ce au dus, în ultimă instanţă, la ridicarea statului macedonean la rangul de mare putere a lumii antice greceşti. Ajunsese un bărbat cu mare putere politică, bogat şi încărcat de glorie la cei 46 de ani; era căsătorit, avea deja un moştenitor, astfel că împlinirea, să zicem aşa, îi era deplină şi nu-i mai rămăsese decât să-şi administreze imperiul asemenea unui bun gospodar pentru a se bucura de o

bătrâneţe liniştită. Îl obosiseră, probabil, şi mulţimea de campanii militare şi războaiele...

Această hotărâre, mărturisită sau nu, a nemulţumit-o, însă, pe soţia sa Olimpia. În orgoliul său de femeie ajunsă pe primul rând de scaune la spectacolul istoriei, ea dorea să fie rezervată loja de onoare pentru stăpânul lumii. Aceasta i-o şi ceruse lui Filip: să devină regele unui imperiu care să cuprindă întreaga lume. Nu a reuşit să-l înduplece, dar nici nu a renunţat la acel gând. Discuţiile şi desele certuri au dus la creşterea tensiunii în sânul familiei regale, iar situaţia a culminat cu... a doua căsătorie a lui Filip, existând obiceiul ca un bărbat să aibă mai multe neveste. Cu atât mai mult în cazul unui rege... Noua nevastă şi regină, era de-o frumuseţe aparte şi, bineînţeles, sufletul Olimpiei s-a încărcat, treptat, de germenele geloziei, plus că nu-i trecuse vreodată prin minte că ar avea de suportat vreodată o astfel de umilinţă. Demnitatea de om, orgoliul de femeie şi, mai ales, mândria de regină şi le-a simţit compromise atât de grav, încât a luat hotărârea să-l părăsească pe Filip.

Nici nu ajunsese bine în Epir, ţinutul său de baştină, că a şi început să-şi arate colţii îndoiala cu privire la gestul de a-l părăsi pe rege, mai ales că, pericolul pierderii tronului de către fiul său Alexandru devenise iminent. Una peste alta, Cleopatra – proaspăta regină – adusese şi ea pe lume un copil, deci prezumtiv moştenitor al tronului. Aşadar, totul părea pierdut din cauza geloziei şi a unei hotărâri pripite şi necugetate. În disperarea ei şi cu poziţia de la curtea regală diminuată simţitor, Olimpia a început să ţească – în minte deocamdată – pânza răzbunării care s-a şi materializat în anul 338 î.e.n. la Aig, capitala Macedoniei de-atunci. Regele Filip tocmai se întorcea acasă după o victorie militară, i se pregătise o primire fastuoasă, poporul îşi primea regele cu toate onorurile cuvenite unui mare conducător... Dar sărbătorirea coincidea şi cu cinstirea noului născut; se arăta a fi una dintre acele zile care să fi rămas în sufletul oamenilor ca un moment de neuitat în viaţa fiecărui om. Mulţumit şi zâmbitor, regele se hotărî să parcurgă distanţa până la amfiteatrul unde urma să se desfăşoare evenimentul, pe jos. Saluta în dreapta şi în

stânga, strângea mâini, lua copii în braţe, primea flori, totul într-o explozie a dorinţei mulţimii de a-l vedea de aproape pe gloriosul rege, de a-l atinge.... Amfiteatrul nu era departe, aşa că regele Filip se hotărî să renunţe până şi la garda personală trimiţând-o înainte spre locul desfăşurării serbărilor. Ce-ar mai fi putut să se întâmple rău în această totală manifestare de simpatie şi de dragoste faţă de suveran? Nimic, nimic, nimic! Dar n-a fost să fie aşa. Regele înainta din ce în ce ai greu prin mulţimea entuziastă. Pe măsură ce se apropia de amfiteatru, presaţi de valul mulţimii, oamenii îi făceau tot mai puţin loc de trecere regelui, astfel că, în câteva rânduri a fost nevoit să se oprească până ce prin masa compactă de trupuri se deschidea un culoar pe care să mai înainteze un pas, un metru… Mai rămăsese puţin până la locul unde îl aştepta întreaga suită de curteni, marii dregători, oştenii săi apropiaţi, doamne de onoare înconjurând pe tânăra şi frumoasa, regină şi proaspăta mamă, tiza egiptencei Cleopatra… Regina îi urmărea înaintarea şi, din când în când arunca câte o privire şi spre locul unde doicile se ocupau de micuţul viitor moştenitor al tronului. O clipă îi trecu prin minte că regele risca pur şi simplu să fie strivit de mulţime. La urma urmei, făcuse o greşeală că renunţase la garda personală – doar nu era un oştean oarecare, ci conducătorul unui imperiu, un rege a cărui viaţă era mai importantă decât pentru popor decât orice pe lume. Să se fi adresat mulţimii din amfiteatru şi-atât. Era, sigur, obosit, prăfuit şi doritor de odihnă, de-un pat curat, de-o mângâiere, de-o vorbă bună şoptită la ureche, de a-şi ţine fiul în braţe…

Dar ce se întâmpla acolo!? Se produsese o învălmăşeală, iar printre strigătele de entuziasm se auziră şi strigăte de spaimă şi de groază. Lumea se dădea înapoi lăsând un spaţiu un care, căzut la pământ, regele se zvârcolea cuprins de ultimele spasme dinaintea sfârşitului. Câţiva încercau să-l ajute să se ridice – inutil. De altfel, nu mai avea decât clipe de trăit alături – culmea! – de bărbatul care înfipsese de câteva ori pumnalul în el şi care fusese pur şi simplu zdrobit de mulţimea doar în prima fază uluită. Deci, gata: regele era victima unui asasin, un bărbat care se desprinsese din mulţimea

fericită şi… Destul de greu reuşiră să-l identifice, iar când, în sfârşit, nu mai exista nici un dubiu, cineva exclamase:

- Bine, dar acesta este Pausanias!

Derută totală, înmărmurire generală: Pausanias fusese unul dintre cei mai destoinici şi mai apropiaţi ofiţeri ai regelui asasinat şi, poate, cel mai bun prieten al lui Alexandru. Cum de-a fost posibilă schimbarea sa într-un criminal? Sărbătorirea s-a transformat într-o adunare de doliu. În acelaşi timp, pe feţele tuturor se citea ura şi dorinţa de răzbunare. Pe cine? Asasinul însuşi era mort. Dar cine îl împinsese la o asemenea faptă nelegiuită? Cu ce scop? Şi de ce tocmai acest ofiţer care se bucurase de un statut de privilegiat al familiei regale, al regelui însuşi? Să se fi amestecat zeii din nou în viaţa pământenilor cu misterioasele lor judecăţi şi hotărâri? Şi ce aveau de gând în continuare? Şi, dacă ei erau într-adevăr amestecaţi în această groaznică întâmplare, de ce îl aleseseră tocmai pe Pausanias drept unealtă a înfăptuirii dorinţei lor? Cel puţin deocamdată nimeni nu găsea vreun răspuns cât de cât logic. Abia mai târziu apăruseră unele bănuieli care, nu după mult timp, se transformaseră în certitudini: zeii nu interveniseră nici într-un fel în viaţa Regatului, a poporului şi, cu atât mai puţin, în aceea a familiei regale. În schimb, urzeala şi fapta aparţineau exclusiv pământenilor…

La toate întrebările privitoare la asasinarea regelui, se cristalizase încet, încet un răspuns aproape năucitor. Celor mai mulţi nu le venea să creadă până ce nu au pus mâna pe cei doi cai legaţi într-un loc ferit de la marginea pieţii, pregătiţi pentru a-l ajuta pe asasin să dispară. Aşadar,nu fusese vorba de un gest al unui fanatic, ci totul fusese pus la cale de către cineva care dorise, cu cine ştie ce scop, moartea regelui! O persoană sau un complot? Până la urmă întrebările au devenit tot mai rare şi mai inutile, deoarece de la ura şi dorinţa de răzbunare s-a trecut la resemnare, renunţare la ideea de răzbunare şi, în final la uitare… Pentru că, doar puţin mai la o parte de cei doi cai înşeuaţi, străjile dăduseră de doi călăreţi care nu păreau a fi fost oameni de rând. Încercuiţi, somaţi şi ameninţaţi, aceştia îşi descoperiseră feţele. Stupoare: în faţa oamenilor se aflau

regina Olimpia şi fiul ei Alexandru. Totul devenise brusc limpede şi nimeni nu mai stărui să afle cine şi de ce pusese la cale asasinarea regelui Filip cu ajutorul ofițerului Pausanias care, se ştia, era prieten bun şi cu regina Olimpia… În situația dată, Alexandru se înscăună şi astfel viața îşi reintră într-un fel în drepturile sale. Se anulase, ca atare, orice ideea de răzbunare, regina Olimpia se simți repusă în drepturi, iar regina Cleopatra dată la o parte şi uitată. Şi astfel, pe nefericirea unei regine, pe amintirea proaspătă a unui asasinat şi în umbra ambiției unei femei bolnavă de orgoliu şi ambiții grandomane, îşi începu domnia marele Alexandru Macedon, fiul unui rege asasinat în plină glorie,la numai 46 de ani.

Alexandru al III-lea, cel Mare, pe numele său adevărat, Alexandru Megas, îşi începu, deci domnia sub semnul deloc favorabil al nenorocirii fostului cuplu regal: Filip al II-lea şi regina Cleopatra, şi al derutei amestecată cu spaimă în rândul poporului. Asasinarea regelui şi dispariția reginei Cleopatra împreună cu fiul său, a proiectat viața întregului regat într-o atmosferă de roman polițist. Treptat însă, de la uimire şi spaimă, supuşii au trecut la sentimente de nemulțumire şi chiar de revoltă mai mult sau mai puțin voalată. Aceasta a fost umbra care a planat deasupra țării în timpul înscăunării, cu toată zbaterea Olimpiei de a crea măreția şi fastul cuvenite unei mari sărbători. De altfel, dânsa era cea mai interesată dintre toți ca atmosfera explozivă să fie atenuată cât de cât, iar lucrurile să capete o anumită turnură şi culoare. Femeie inteligentă, inventivă şi cu un simț practic impresionant, ea şi-a dat seama repede că soarta statului macedonean şi, de ce nu?, a lumii, depindea în acele zile de dânsa. Trebuia doar să acționeze rapid, să-şi impună punctul de vedere şi să demonstreze tuturor că fiul său ocupase tronul pe merit… Alexandru era, încă, un copil şi, lucrul cel mai important, era fiul ei, căruia putea să-i ceară, măcar deocamdată ascultare.

Astfel, marele Alexandru Macedon a ajuns, de fapt, în postura nu prea rezonabilă de unealtă a mamei sale, un executant docil, drept şi prompt, al dorințelor ei mare parte dintre ele fabuloase…Între altele, Olimpia era încântată de iscusința militară a fiului său, adică exact aşa

cum şi-l dorise pentru înfăptuirea cu ajutorul lui a ceea ce Filip refuzase plătind apoi cu viața…Își amintea cu plăcere că, doar cu 2 ani mai înainte, în 338, Alexandru, în calitate de comandant al cavaleriei, decisese soarta bătăliei de la Gheroneea spulberând pur şi simplu batalionul teban supranumit sacru. Aşa că, ascultătorul, noul şi tânărul rege, începând chiar cu anul următor înscăunării, întreprinde, în anul 335, campanii militare în Illyria şi Tracia, trece Dunărea în forță, cum spun istoricii şi, ajuns în Câmpia Munteană, rezolvă într-o singură zi diferendul cu geții.

La orizontul istoriei începea să se înalțe soarele Olimpiei. Complotul şi suprimarea în final al lui Filip, se estompa odată cu înaintarea în timp, aşa că ea trecu, fără eforturi morale, de la statutul de…inculpată la cel de văduvă îndurerată, revoltată şi avidă de răzbunare. Din asasin se metamorfozase în victimă. Populația trebuia nu numai să înțeleagă dar să şi accepte că asasinii propriu-zişi o obligaseră pe ea – o biată femeie – şi pe copil, să fie paravane ale unei nelegiuiri. Dar iată că zeii nu erau de acord cu mârşăvia răufăcătorilor, ajutaseră să treacă peste momentul cumplit, iar acum sosise clipa răzbunării. Regina-mamă juca foarte convingător teatru în fața supuşilor – cel puțin aceasta era părerea despre sine – iar ei nu puteau decât să o creadă, pentru că ea ocupa de-acum un loc extrem de important în strategia politico-militar-administrativă a regatului. De fapt, rostul devenise clar: era „eminența cenuşie” în cadrul puterii; era creierul diabolic obsedat de cucerirea lumii. Iar Alexandru nu numai că îi aproba intențiile, dar şi trecea rapid la executarea lor practică. Iar în timp ce el strălucea în noi şi noi campanii militare, ea începu în interiorul regatului vânarea celor care ştiau câte ceva, sau fuseseră direct implicați, într-un fel sau altul în producerea crimei.

Asemenea lui Pilat din pont, ea se spălase pe mâini şi-acum, cu un gest de trişor versat, scotea din mânecă asul nevinovăției sale. Cu o asemenea „carte de vizită” ea a pus la cale asasinarea inclusiv a adversarilor ipotetici. Trebuia eliminată orice umbră de primejdie; Olimpia avea tot mai mult sentimentul că ea însăşi crea istoria modelând-o după chipul şi înfățişarea sa. Între timp Alexandru se

căsătorise, iar soția-regină, Roxana, născuse un copil căruia, bineînțeles, I se dăduse numele… Alexandru. Naşterea a fost un motiv în plus pentru intensificarea campaniei de nimicire a duşmanilor, între care foarte importanți erau fosta regină Cleopatra şi fiul acesteia, tot…Alexandru! Într-o oarecare măsură, Olimpia preluase celebra strategie a lui Irod pentru uciderea pruncului Isus. Dispariția Cleopatrei şi mai ales a fiului ei devenind acum mai mult decât necesară, fiindcă fiul acesteia amenința, drept că deocamdată teoretic, ocuparea tronului, iar maică-sa era tocmai femeia din cauza căreia ea, Olimpia, suferise cea mai umilitoare lovitură, fiind nevoită să-şi părăsească soțul-rege pentru a pleca în Epirul natal. Dar iată că sosise – mai repede decât se aşteptau mulți – ora plății datoriilor. În acest context, oameni mai mult sau mai puțin vinovați, cădeau unul după altul victime ale unui proces de exterminare conceput şi pus în practică de o minte bolnavă de răzbunare pustiitoare. Erau suficiente un gest sau o vorbă pentru ca viața oricăruia să fie în pericol. Desele şi tot mai greu de justificat execuții şi asasinate, terorizau poporul care trăia din ce în ce mai înfricoşat. Însă Olimpia era mulțumită: nu mai era mult până ce loja principală la spectacolul istoriei avea să fie ocupată de familia sa – cuceritoarea lumii. Alexandru era tânăr, la începutul domniei, prinsese gustul victoriilor militare şi avea un copil care-l putea moşteni în orice clipă. Soarele deplinei împliniri strălucea tot mai puternic. Părea că nimic nu mai lipsea. Dar se apropia, pe neştiute, pe nebănuite, marea lovitură: un brânci căreia orgolioasa Olimpia nu i s-a mai putut opune, cu toată țesătura sa de intrigi…

Cu oricâtă bunăvoință, înțelegere şi respect pentru celebrul personaj Alexandru Macedon, obiectivitatea ne obligă să recunoaştem că, fără sprijinul substanțial al mamei sale, el ar fi ocupat, fără îndoială, al loc într-un clasament ad-hoc al figurilor de geniu, făuritoare de istorie. În această ordine de idei, orice tentativă de anulare sau diminuare a imaginii Olimpiei din rosturile Imperiului Macedonean atrage după sine aplicarea acelei măsuri şi în cazul… fiului. Pentru că nu era suficientă cucerirea şi anexarea de noi teritorii, ele trebuiau păstrate şi administrate. Iar acest lucru nu ştim

dacă ar fi fost posibil fără „mâna de fier” a reginei-mamă. În acest scop ea pusese la punct un sistem de teroare presărat cu crime, pe care îl menținea cu mare grijă blocând, încă din start, orice ideea de revoltă, fie ea cât de abil camuflată. Era starea de lucruri care, fără îndoială, convenea de minune expansionistului Alexandru, şi nu o dată îşi exprimase deplinul acord față de modul de administrare al Olimpie. Se crease destul de rapid între el şi mama sa un consens în a gândi şi a acționa. Ştiindu-şi spatele asigurat, el îşi putea vedea în voie de campaniile militare uimind lumea cu succese la care contribuia, aproape în egală măsură (uneori chiar mai mult), orgoliul moştenit de la Olimpia şi iscusința militară moştenită de la tatăl său, regele Filip…

În acelaşi timp, părea că o forță nevăzută, dar colosală, îl mâna şi-l obliga să acționeze rapid aflat permanent într-o luptă acerbă cu timpul, mereu parcă sub imperiul unei presimțiri rele, încât acum avem motive să ne întrebăm: îl stăpânise, oare, pe Alexandru Macedon sentimentul unei morți pretimpurii? Să fi fost doar fiul ascultător pentru care cuvântul şi dorințele intrigantei şi orgolioasei sale mame erau literă de lege? În orice caz, singura certitudine rămâne la numai 33 de ani în urma unei îmbolnăviri de friguri – diagnostic sec şi credibil pentru generațiile ce aveau să vină. Doar că, în fişa sa medicală mai apare un amănunt menționat de vreun asistent sau funcționar zelos: moartea lui a survenit mai ales ca urmare a unei vieți necumpătate, s-ar putea spune chiar destrăbălate. Iar acest lucru trebuie avut în vedere în contextul general care ținea de vârstă, viața de militar, statutul său social şi, de ce nu?, sentimentul infatuant că, rege fiind, nimic din ce era omenesc nu avea voie să-i fie străin… Aşa că, din acest unghi văzute lucrurile, ne pot apărea în minte imagini nu tocmai măgulitoare legate de persoana sa. Dar – simple şi, poate total eronate ipoteze! Geniul său nu poate fi contestat, aşa cum nici victoriile sale strălucite obținute în decursul celor 11 ani de campanii militare, în care a străbătut aproximativ 20 de mii de kilometri în fruntea armatei, ceea ce, să recunoaştem, e o distanță imensă în condițiile de azi când unii merg să-şi cumpere țigări cu autoturismul…

Rând pe rând i-au căzut la picioare Imperiul Ahemenid, în luna mai a anului 334, când învinge armata satrapilor persani; Lidia, Caria şi Frigia, după cucerirea cărora, în luna noiembrie a anului 333, intră în Cilicia şi, la Iasos, îl învinge în bătălie pe însuşi suveranul persan, regele Darius al III-lea aflat în fruntea unei armate cu mult mai numeroasă decât cea comandată de Alexandru. Acesta se pare că a fost examenul său de admitere în posteritate. Urmează Tyrul, după un asediu de şapte luni; în anul 331 ocupă Egiptul unde întemeiază oraşul care îi poartă numele. Şi tăvălugul nu se opreşte chiar dacă suveranul persan îşi mai încearcă o dată puterile înfruntând armata macedoneană la Gaugamela, în Mesopotamia, unde este din nou înfrânt şi, după un an, asasinat de unul dintre satrapii săi. O legendă nu destul de convingătoare totuşi, spune că în punerea la cale a asasinării ar fi fost amestecată şi Olimpia… În orice caz, pentru Alexandru ocuparea întregului imperiu persan devine acum o simplă chestiune de timp. Ocupă, pe rând, capitalele imperiului – Persepolis, Pasargade şi Ecbatana – fiind proclamat rege al Asiei. Urmează o perioadă ceva mai grea: cucerirea, între anii 330-327, a provinciilor răsăritene ale fostului imperiu persan. Este vorba despre Media, Parția, Hircania, Dragniana, Bactriana şi Sogdiana, unde are de înfruntat o rezistență neobişnuit de activă. Dar nimic nu-l mai poate opri… În vara anului 327 bate la… porțile Indiei unde, în luna mai a anului 326, îl înfrânge pe dinastul indian Paros în urma marii bătălii de pe fluviul Hydaspos. Şi, probabil, lucrurile şi cuceririle nu s-ar fi oprit aici, spre deplina satisfacție a Olimpiei, dacă marele conducător de oşti nu ar fi fost învins de… propria armată. Aparent, lucrurile s-au petrecut simplu şi situația poate fi acceptată fără riscul unei interpretări greşite. În anul 326, în zona fluviului Hyphais, are loc răscoala soldaților macedoneni; se pare că două cauze principale au generat această întâmplare cu consecințe atunci imprevizibile: epuizarea morală şi saturația soldaților cauzate de parcă interminabilele războaie, pe de o parte, şi veştile tot mai proaste venite dinspre imperiul în continuă extindere guvernat de Olimpia, pornită spre strălucirea deplină prin asasinate

şi comploturi în numele unui adevăr în care, începuse să nu mai creadă nimeni. În acest context, este important de menţionat că mulţi dintre soldaţii lui Alexandru luptaseră şi sub comanda regelui Filip şi se bucuraseră de intenţia acestuia de a renunţa la campaniile militare. Ca urmare a răzmeriţei, Alexandru se vede nevoit să ordone retragerea ceea ce, între altele, poate fi considerat şi ca un început la declinului… Ajuns la Susa în anul 324, el organizează un ceremonial matrimonial aparent bizar, însă cu o logică aplicată şi în vremea noastră prin unele părţi ale lumii. Este vorba despre căsătoria a 10.000 de macedoneni cu femei persane. Se bănuieşte destul de întemeiat că şi în acest caz să fi acţionat mintea diabolică a Olimpiei care voia astfel să concretizeze unirea macedo-persană şi crearea unei baze puternice şi de durată a imperiului.

Dar fastul cu care a fost organizată acţiune în sine, precum şi strălucirea aparentă a întinsului imperiu, nu au adus lumina în sufletul şi mintea oamenilor, iar moartea lui Alexandru, în 323, la numai 33 de ani, a fost nu atât prilej de tristeţe şi de adevărat doliu naţional, cât mai degrabă un moment de ascuţire a fricii de relele ce aveau să vină peste imperiul condus cu mână de fier de Olimpia.

Regina-mamă acumulase suficientă experienţă în decursul celor 13 de domnie a lui Alexandru (de fapt a ei), şi era destul de realistă pentru a-şi da seama că, după moartea fiului său, putea să urmeze începutul dezastrului, a sfârşitului… Şi pentru imperiu şi pentru ea ca regină. De-abia atunci simţi cu adevărat că întreg angrenajul de intrigi, comploturi şi crime pus la cale de ea nu avea susţinerea populaţiei. Dimpotrivă. Populaţia imperiului, prin natura împrejurărilor, era eterogenă şi dezinteresată de măreţiile după care tânjea Olimpia. Mai mult: neajunsurile şi necazurile de tot felul făcuseră să crească ura poporului împotriva ei. Abilitatea sa, politică şi administrativă, nu mai era suficientă, iar pericolul unui sfârşit iminent devenise clar. Zadarnic dezlănţuise o nouă campanie, şi mai dură, de „curăţare” a imperiului de elementele ostile tronului pe care vroia acum să-l păstreze pentru nepoţelul Alexandru, fiul Roxanei. Crimele avură un efect contrar: făcură să crească şi mai mult înverşunarea supuşilor şi să aprindă

spiritele. Intenția ei era clară: continuarea şi perfecționarea unui regim dictatorial de teroare, drept care atrase asupră-şi şi mânia conducătorilor armatei. Dintre generalii macedoneni numiți *diadohi,* care deschiseseră încă un front de luptă, pe lângă cel cu Olimpia, respectiv pentru împărțirea Imperiului, s-a impus până la urmă Casandru/Kassandros (c. 355-297). El a organizat, împreună cu alți generali – din armata lui Alexandru – asediul împotriva capitalei Imperiului pentru a scăpa de duşmanul comun, Olimpia. După încercuirea oraşului, ea se refugie în portul Pydna, având cu sine doar câțiva oameni credincioşi. Casandru îi trimise vorbă că putea să părăsească oraşul fără să i se facă vreun rău, cu condiția să acționeze cât mai rapid. Ea nu acceptă însă. De fapt, motivul neacceptării era frica de o asasinare, refuzul ei încurcând socotelile lui Casandru. În consecință, el încercă să aplice metoda şantajului amenințând-o cu chemarea în fața instanței pentru crimele săvârşite. Însă şi de data aceasta el dădu greş: scăpase din vedere că regina-mamă era prea versată şi avea atâta experiență mai ales în situații de şantaj, oarecum asemănătoare ca să-şi dea seama că, în calitate de mamă a lui Alexandru, o mare parte a populației nu ar fi fost de acord cu inculparea ei. Era un alt as al său pe care ea mizase cu şanse sigure, cel puțin din punct de vedere teoretic. Într-un fel de… ultimă instanță, el trimise atunci spre palatul regal din capitală, unde Olimpia se întorsese între timp, 200 de războinici de elită pentru a face orice – inclusiv asasinat – pentru a scăpa de ea. Dar, stupoare: în calea lor ieşi o femeie bătrână care le vorbi despre cel mai mare rege al lumii şi Filip al II-lea… Despre sine nu spuse decât că era mama lui Alexandru şi soția lui Filip. Dacă ei considerau că strălucirea celor doi uriaşi ai istoriei putea fi umbrită de un omor, nu aveau decât să o facă. Istoria avea să judece fapta lor după cum merita. Cu o figură spăşită, ea juca din nou teatru umilindu-se în față şi sperând că steaua Argeazilor va apare din nou.

Trecea timpul şi toate încercările lui Casandru se loveau de personalitatea Olimpiei ca de-un zid. Până la urmă se dovedi că duşmanca putea fi doborâtă numai cu propriile arme, transformate în

bumerang. Găsind această soluție salvatoare, el inițiе o campanie de denigrare în tot Imperiul, fapt ce duse la adâncirea urii din sufletul locuitorilor împotriva celei care îi stăpânise doar prin intrigi, despotism şi teroare. Acest adevăr crud o împinse pe ea să li se adreseze oamenilor, într-o ultimă zvâcnire de a se salva. A fost, într-adevăr, ultima încercare, ultima sa ieşire în lume. La vederea ei, se auziră murmure tot mai aspre, apoi au pornit pietrele… Olimpia a căzut sub ploaia de lovituri în fața intrării în palat, lângă porți. Strălucirea i se amesteca încet cu cenuşiul pământului…

Tactica lui Casandru reuşise!

Ba, mai mult, el însuşi considera că sosise, în sfârşit, clipa. Execuția reginei-mamă a avut loc în anul 316, iar şase ani mai târziu, în 310, două asasinate – al Roxanei şi al fiului său Alexandru, închişi imediat după moartea Olimpiei, îl asigurau Casandru că principalele obstacole din calea sa spre putere erau anulate. Într-un anumit fel, istoria se repeta, poporul înțelegând că începea o nouă domnie, însă având ca punct de plecare acelaşi mobil: *crima. Casandru* se proclamă rege al Macedoniei în anul 305 î. Cr., lăsând în urma sa trei asasinate la care nu participase direct pentru a nu putea fi condamnat de istorie. Cu atât mai puțin de contemporani…

Fărâmițarea Imperiului a durat a durat aproximativ 40 de ani, timp în care s-au succedat la putere, în ordine, generalii: Antipatros, Polyperchon, Kasandros, Pyrrhus, Lysimachos, Demetrios, Ptolemaios, Keraunos, Sosthenes… Din înşiruire reiese că principalul pretendent la putere ajunsese la ea doar al treilea şi că luptele pentru titlul de conducător al Macedoniei au fost grele şi cu rezultate imprevizibile. Oricum, neamul Argeazilor s-a stins prin crime şi asasinate, iar Imperiul Macedonean şi-a pierdut pentru totdeauna strălucirea, chiar dacă, altă bizarerie, această înălțare a fost precedată tot de o crimă – asupra lui Filip al II-lea…

MARIA STUART,
SAU NENOROCIREA DE A FI REGINĂ

1. UN NUME PREDESTINAT NEDREPTĂȚILOR

La izgonirea din Rai a cuplului originar, Dumnezeu i s-a adresat femeii necruțător:

- Voi mări foarte mult suferința ta; cu durere vei naşte copii şi dorințele tale se vor ține după bărbatul tău, iar el va stăpâni peste tine...

Sentința era drastică şi fără drept de recurs, deşi, după un timp, parcă pentru a mai îndulci puțin cumplita pedeapsă, uneia dintre urmaşele Evei i se acordă cinstea de a fi mamă a unicului fiu al lui Dumnezeu – Isus Cristos. Pentru ceea ce constituie tema sau subiectul rândurilor de față, important este numele logodnicei unui tâmplar anonim – Maria. Acest nume se va impune în istorie ca unul dintre cele mai puternice simboluri din latura tragică a unor destine. Însăşi Maicii Domnului, după ce devenise zămislitoarea întru Domnul, i se rezervă una dintre cele mai greu de imaginat drame sufleteşti pentru o mamă, cel puțin din acele vremuri: să-şi vadă propriul fiu bătut în cuie pe cruce. În acest fel putem spune că Dumnezeu opune onoarei supreme cea mai cumplită durere, pe care nu o putem interpreta decât ca una dintre cele mai dure ispăşiri a păcatului originar comis de femeie.

Aşadar, Maria, logodnica tâmplarului Iosif, a fost considerată, pe bună şi corectă dreptate, drept deschizătoarea şirului de drame pentru urmaşele Evei, cu precădere cele având numele Maria. Cele cinci exemple de mai jos nu sunt, desigur, decât cele mai cunoscute, tocmai

pentru că au avut rol sau rost anume în istoria unui popor sau a unei ţări: Maria I – executată; Maria I Tudor, vinovată pentru o politică religioasă intolerantă datorită căreia au căzut o mulţime de victime printre protestanţi; Maria de Medici, exilată; Maria Tereza – zece ani de război cu morţi şi răniţi, evident, până la urcarea pe tron; Maria Antoaneta, moartă prin ghilotinare etc.

În acest cvintet tragic, Maria I Stuart ocupă un loc aparte datorită unui destin nemilos care i-a pus la cale cea mai tragică existenţă. Naşterea sa într-o zi mohorâtă a începutului de decembrie 1542 a coincis cu moartea tatălui său, James al V-lea (1512-1542), pentru că, după doar câteva zile, el este înmormântat, iar fiinţa plăpândă, în vârstă de numai 6 zile, îi urmează la tron, devenind regina Scoţiei. Desigur, implantată în regulile, canoanele şi şabloanele acelor vremuri, întâmplarea nu are mai nimic ieşit din comun, cu atât mai mult cu că, inclusiv majoratul moştenitorului regal nu-i asigura acestuia statutul de factor decizional. În acest context, nu de puţine ori, monarhul se descoperea pe sine ca fiind o biată marionetă atârnând de sforăriile politicienilor abili, sau ale unor reprezentanţi escroci ai diverselor clase sociale puse tot timpul pe harţă şi războaie, alternate ca într-un perpetuum comic, cu victorii şi eşecuri. Într-o asemenea conjunctură, alimentată din belşug cu noi şi destabilizatoare momente, apariţia pe scena istoriei a unei regine în vârstă de-o săptămână putea foarte bine să fi trecut neobservată, lucru care ar fi fost posibil doar dacă în ţară fi fost vorba despre un vlăstar de viţă domnească asupra căreia plana sabia crudă şi parcă neîndurătoare a unui blestem. Acceptând ideea unui destin-verigă în dinastia Stuarţilor, micuţa Maria va lua cunoştinţă de timpuriu cu o realitate deloc liniştitoare în ceea ce privea soarta familiei din care avea nefericirea să facă parte... Dintr-un trist, foarte trist „palmares”, se poate nota: doi regi – James I şi James al III-lea au fost asasinaţi; James al II-lea şi James al IV-lea, ambii regi, morţi în războaie; James al V-lea, decedat la 30 de ani, mai mult de inimă rea, se menţionează în cronicile vechi, sătul fiind de lupte interminabile şi scârbit de domnie...

În ultimă instanță este admis, însă, un mobil incontestabil al deselor războaie, răzmerițe, comploturi, conflicte de mai mare sau de mai mică anvergură: acela al religiei, respectiv interminabila luptă pentru supremație dintre catolici şi protestanți. În această luptă, care lua deseori o dispută beligerantă, Londra şi Parisul jucau roluri principale în a facilita apariția în prim plan a uneia sau a alteia dintre cele două religii. În vreme ce Londra considera orice încercare de schimbare sau subminare a protestantismului o crimă de neiertat, Parisul, mână în mână cu Spania şi Papa de la Roma, acorda, cu o deplină generozitate, protecție celor care luptau pe diverse căi în favoarea catolicismului. Că, în această luptă, indiferent de partea cui ar fi fost victoria, întotdeauna sacrificații erau scoțienii, era deja o altă poveste, sau o latură a chestiunii care nu prea interesa aceste principale forțe aflate indirect în conflict.

În acest climat de tensiune şi orgolii manifestate de mai toate păturile sociale şi ierarhiile din Regatul Picților şi Scoților, cum era denumit, venirea pe lume a Mariei Stuart ar fi putut trece neobservată, aşa cum spuneam, dacă nu se petrecea prematura moarte a tatălui său şi încoronarea ei ca regină succesoare la tron. Dar, ceea ce a făcut ca întreaga poveste să fie deplasată spre aventură, legendă şi fabulos, sporind disensiunea şi, mai ales, tensiunile dintre Londra şi Paris, a fost o cerere în căsătorie cel puțin bizară.

2. *O DISCORDIE CONVENABILĂ ŞI MOMENTUL CÂND HENRIC AL VIII-LEA ŞI-A FRECAT PALMELE*

Nu este deloc riscant să ne imaginăm cum regele Angliei, Henric al VIII-lea, şi-a frecat palmele de mare bucurie la aflarea veştii despre moartea lui James al V-lea. Dispariția nu doar a unui adversar cel puțin incomod, şi cu deosebire periculos prin vitejia sa, a unui rege care se baza în principal pe oamenii din popor, pe care îi trata cu larghețe sufletească, şi nu se sfiia să petreacă alături de ei la sărbători şi în diferite ocazii, era un motiv de reală satisfacție. Pe neaşteptate,

poporul rămăsese fără un suveran pe care îl urmase încrezător, şi o nobilime trezită la realitatea că mărul discordiei – regele – nemaiexistând, pericolul englez de a pune stăpânire pe țară devenise aproape iminent sau, în cel mai fericit caz, se punea problema de la conflicte şi hărțuieli interioare continue la unirea forțelor pentru apărarea Regatului Scoțian. Astfel stând lucrurile, Henric – fie că a intuit, fie că a fost prompt informat, poate şi una şi alta – cunoscând îndărătnicia poporului şi moralitatea şubredă a unei nobilimi în stare de a trăda totul atunci când nu-i convenea ceva, a acționat rapid. În acest sens, pentru a aplana sau chiar a elimina interminabilele conflicte dintre vechile familii de nobili scoțieni – Gordon, Hamilton, Arrans, Maitland, Crawford, Lindsay şi altele, pornite mereu spre încăierări şi jaf – regele englez a găsit o cale, am putea spune corectă, dezinteresată şi umană, dacă facem abstracție de caracterul său om impulsiv şi violent. În acelaşi context, este necesar să fie menționat încă un amănunt nu lipsit de importanță după cum se va vedea: aproape frecvent, „mielul sacrificat" pe altarul luptelor dintre familiile de nobili mai înainte pomenite era însuşi regele... Concret: familia Gordon îl susținea pe regele James al V-lea Stuart, pentru simplul motiv ca Hamiltonii să nu acapareze puterea, în timp ce ultimii îi îngăduie pe Stuarți la putere doar pentru ca aceasta să nu cadă în mâna celor dintâi. Era un joc de culise presărat uneori cu durități, dar de o consecvență greu explicabilă în zilele noastre. Însă aproape automat se schimba nuanța lucrurilor atunci când regele dădea de înțeles că dorea să guverneze țara stând pe propriile-i picioare, devenind autoritar şi intransigent. Într-un asemenea caz, nobilii beligeranți îşi dădeau mâna, treceau peste orice ambiții şi răzvrătiri fiind gata să acționeze cot la cot pentru răsturnarea suveranului „obrăznicit", mergând, succesiv sau nu, până la asasinarea lui, dacă situația impunea această măsură extremă. Exemplele le-am notat ceva mai înainte... Aşadar, motivația bucuriei lui Henric al VIII-lea este pe deplin justificată.

Dispariția prematură a regelui Scoției lăsa în urmă un popor care îl iubea sincer – acum derutat – şi o nobilime dezbinată şi, ca atare, vulnerabilă în fața unei puteri în stare să țină piept Franței, Spaniei şi Papalității, cum era considerată Anglia la acea vreme. Este greu de presupus ce întorsătură ar fi luat, însă, lucrurile şi chiar mersul istoriei fără naşterea Mariei...

3. PREŞCOLĂRIȚA CERUTĂ ÎN CĂSĂTORIE

Deci, după ce Henric al VIII-lea a terminat cu frecatul palmelor savurându-şi bucuria, poate prematură, a trecut la ceea ce s-ar putea numi „lovitura cea mare" a vieții sale, culminând cu sfârşitul conflictelor seculare dintre Anglia şi Scoția. În acest scop, el cere mâna reginei de vârstă preşcolară pentru la fel de nevârstnicul său moştenitor Eduard. Odată acceptată cererea şi înfăptuirea mariajului celor doi minori inconştienți, conturile ar fi trebuit să se încheie. Dar, în fond, se ajunsese la cea mai josnică modalitate de a batjocuri ființa umană: transformarea sa într-o simplă marfă, într-un obiect oarecare, subiect al unei tranzacții comerciale. În orice caz, firesc, ar fi trebuit să urmeze măcar o perioadă de pace şi de refacere a țării scoțienilor după atâtea războaie, răzmerițe şi conflicte interne şi externe. Însă nu a fost să fie aşa chiar dacă, cel puțin aparent, înrudirea dintre dinastia Tudor, chiar aflată fiind la putere în Anglia şi dinastia Stuart aflată la putere în Scoția, ar fi trebuit să ducă la un interval de timp de acalmie...

A urmat, însă, contralovitura Franței: Maria de Guise, mama micuței regine şi soția fostului rege James care, în acea dimineață nefastă de decembrie a anului 1542 spusese cu voce îndurerată înainte de a muri: „De la o femeie am moştenit coroana, printr-o femeie o vom pierde", se declară împotriva căsătoriei, refuzând să-şi trimită fiica la Londra. Ba, mai mult, a ascuns-o neluând în seamă amenințarea pentru nesupunere concretizată în scris astfel: voința

regelui (Henric al VIII-lea, n. D. H.), este de a trece întreaga ţară prin foc şi prin sabie (...). Moartea pentru cine încearcă cea mai mică împotrivire, fie ei bărbaţi, femei sau copii.

Dar, nesupunerea Mariei de Guise se baza tocmai pe faptul că în arena evenimentelor intervenise Franţa – o ameninţare la adresa Angliei, care nu putea să nu fie luată în considerare...

4. DOUĂ VICTORII ULUITOARE

Refuzul Mariei de Guise de a-şi trimite fiica la Londra, l-a făcut pe Henric al VIII-lea să se enerveze rău de tot hotărându-l să treacă rapid ţara (Scoţiei, n. D. H.) prin foc şi prin sabie, aşa cum glăsuia ameninţarea din scrisoarea deja citată. Astfel, trupele engleze atacă prompt, dezlănţuit şi nimicitor un popor care, oricum, nu avea nici putere şi nici chef să se războiască pentru ideea unui „poate că...” De altfel, scopul invaziei, mărturisit de însuşi nervosul suveran englez, era acela de a forţa predarea micuţei regine Angliei. Atât – deocamdată! Totul părea extrem de simplu desfăşurat fiind sub flamura unei presupuse devize care suna astfel: „Invadăm-strivim-luăm-plecăm! Uraaaa!” Numai că Providenţa, sau altă forţă misterioasă, nu a fost de acord, se pare, fiindcă a pus la cale o cacealma stupefiantă: preşcolăriţa-mireasă nu era de găsit nicăieri. Toate căutările, ameninţările şi spumegările furiei regeşti, au avut un singur rezultat: micuţa regină nu era de găsit. În această situaţie, războiul de cotropire devenise un non sens, iar învingătorii nişte victorioşi profund jigniţi şi loviţi în amorul propriu. Una peste alta au semnat şi un tratat de pace atât de compromiţător pentru orgoliosul Henric, încât acesta, umilit, declară că războiul cu Scoţia nu s-a terminat, ci abia începe. Din păcate, pentru el, nu a avut parte să-l termine...

În anul 1547 moare, decesul său fiind asociat, între altele, şi cu eşecul suferit în Scoția. „Norocul" anulării tratatului a fost moartea regelui şi complotul partidului catolicilor care urmărea negocierea Mariei Stuart pentru statul francez protector – mai pe față, mai pe ascuns – al catolicismului scoțian. Regele Somerset preia din mers, cum s-ar zice, responsabilitățile abandonate de proaspăt dispărutul rege, şi continuă, amplifică şi accelerează politica deja dezlănțuită împotriva Scoției. El pretinde, folosind un ton agresiv, ca urgent, Maria Stuart să fie încredințată Londrei pentru a se evita noi vărsări de sânge. Ultimativă şi amenințătoare, cererea sa este „onorată" cu un „nu" la fel de categoric, astfel că armata engleză, cunoscând de-acum drumul, reintră în scenă pe teritoriul scoțian atacând furibund şi cu toate puterile. Scoția este îngenuncheată definitiv, în urma pierderilor masive de vieți omeneşti – numai în bătălia de la Pinkie Cleugh muriseră peste 10.000 de scoțieni – invadatorii jubilează, însă, culmea!, mireasa tot nu era de găsit; nimeni nu ştia unde era, sau dacă se mai afla în viață. Era în data de 10 septembrie 1547, se terminase cel de-al doilea război, muriseră o mulțime de oameni şi continuau să plutească norii amenințători deasupra Scoției din cauza unei fetițe – drept că regină – care încă nu împlinise cinci ani... Pentru englezi, moartea scoțienilor era o problemă minoră şi chiar convenabilă: la urma urmelor, cu cât erau mai puțini, cu atât erau mai uşor de învins. În acel moment Providența, care nu părea deloc a fi de partea englezilor, le joacă acestora o nouă farsă: Henric al II-lea, al Franței, o vrea de noră pe micuța Maria Stuart, cerând-o în căsătorie pentru fiul său Francisc. La curent cu evenimentele petrecute în ultima vreme, cererea în căsătorie este însoțită de la bun început de o flotă puternică, aşa că Anglia, vrând-nevrând, scrâşnind din dinții orgoliului, priveşte tot mai neliniştită spre Canalul Mânecii. Cum era de aşteptat, cererea este acceptată imediat şi Maria Stuart, în vârstă de aproape şase ani, este scoasă din ascunzătoarea situată pe o mică insulă de la Menteith, adăpostită fiind de călugării Mănăstirii Inchmahome, şi expediată, în Franța, ca un colet, în data de 7 august 1548.

5. VIAŢA NOUĂ A... DUBLEI MIRESE

Cu această călătorie spre Franța, începe şi o etapă nouă în viața Mariei Stuart, dar conformându-se unui scenariu cel puțin bizar. Să ne întoarcem pentru câteva momente la începutul acestor însemnări, respectiv la predestinarea numelui **Maria,** pentru a justifica afirmația. Îmbarcată pentru Franța, mica regină este însoțită de patru fiice de importanți nobili scoțieni, toate purtând acelaşi nume, respectiv: Mary Fleming, Mary Beaton, Mary Livingstone şi Mary Seaton. Este imposibil să nu facem o legătură între acest cvartet de Mary-i cu sentimentul predestinării, fiind tentați să credem că e doar o legendă, însă faptele sunt reale, dovedite cu documente. Poate că de aceea, se naşte o întrebare absolut logică şi realistă: cine se ascundea în spatele acestui scenariu ingenios cu patru plus unu personaje toate purtând acelaşi nume: Mary? Cinci fetițe expediate în barca unui destin într-o oarecare măsură comun, spre un sfârşit greu de prevăzut atunci de către cei mai mulți, dar destul de limpezit astăzi, mai ales explicat cu bunăvoință din punct de vedere biblic, dar şi analizat printr-o prismă superstițioasă fără prea mari pretenții. Călătoria se desfăşoară fără nici un fel de incidente, însoțită de mârâiturile englezilor, asemănătoare unui leu căruia i s-a luat tocmai de sub bot halca de carne... Pentru că, pe alte coordonate, cam aşa s-a şi întâmplat: deşi flota engleză păzea cu străşnicie ca nu cumva Maria Stuart să părăsească Scoția, evenimentul are, totuşi, loc sub tutela aceleiaşi Providențe care, cum se va dovedi mai târziu, nu-i conveneau lucrurile urmând o logică pământeană, ci aceasta trebuia să respecte nişte legi care depăşeau puterea de înțelegere a oamenilor...

6. *UN LOGODNIC DE PATRU ANI ŞI JUMĂTATE NU PREA ENTUZIASMAT*

Sosirea în micul port din apropierea Brestului pune capăt unei călătorii care durase exact o săptămână. Aşadar, la 13 (!) august 1548, Maria Stuart păşeşte pe pământul Franţei, încă marcată de o călătorie în care s-a simţit excelent. Viitoarea noră a lui Henric al II-lea este primită cu un fast care uimeşte lumea; toate localităţile traversate în drum spre Saint Germain, ca urmare a edictului dat de rege, o primesc sărbătoreşte: care alegorice încărcate de zeiţe, nimfe şi sirene, focuri de artificii, salve de artilerie şi o armată în miniatură formată din 150 de copii care a însoţit-o pe tot drumul asemenea unui regiment de onoare; acest lucru a dat un plus de farmec şi de entuziasm întregului ceremonial, copiii fiind înveşmântaţi în alb şi purtând halebarde, lănci, fluiere, tobe... Într-adevăr, spun cronicarii, a fost o primire măreaţă şi explicabilă de altfel, dacă privim lucrurile – şi nu putem altfel – prin prisma exclamaţiei lui Henric al II-lea: „Este cel mai perfect copil pe care l-am văzut cândva", afirmă el despre Maria Stuart abia sosită pe pământul Franţei din motive mai mult sau mai puţin clare pentru poporul de rând. Dar, în orice caz, din interese care, pentru ea, nu însemnau nimic sau foarte puţin din moment ce totul strălucea în jur, creând un cadru normal întregind astfel frumuseţea ei fizică deosebită...

După cât se cunoaşte, singurul participant la eveniment care nu s-a bucurat la vederea logodnicei a fost însuşi logodnicul, micuţul Francisc, copil subdezvoltat, ruşinos, palid, rahitic şi indiferent la exclamaţia tatălui său privitoare la tânăra musafiră-regină-noră. Deşi, psiho-biologic şi sentimental vorbind, atitudinea sa trebuie considerată ca fiind firească în cazul unui logodnic în vârstă de...patru ani şi jumătate. Oricum, logodnicii se ignoră reciproc văzându-şi de jocuri specifice vârstei în timp ce istoria îşi urmează cursul pregătind în secret evenimente care aveau să zguduie, uneori din temelii, destine de oameni, ţări şi popoare. Viaţa logodnicilor se desfăşoară în acest timp la curtea regală a Franţei precum în grădina Edenului, sau cel puţin aceasta era impresia lăsată oricărui ochi

străin. În realitate, însă, lucrurile nu stăteau deloc bine. Din rapoartele medicilor curții rezulta că sănătatea lui Francisc era din ce în ce mai şubredă, viitorul soț al Mariei Stuart arătând la 14 ani destul de jalnic continua să fie subdezvoltat, debil şi permanent bolnav. Starea sănătății lui a hotărât urgentarea căsătoriei altfel existând pericolul – se pare că foarte real – ca Franța să scape din mână coroana Scoției strălucind simbolic pe căpuşorul Mariei Stuart. Pentru că, fără actul căsătoriei, toată țesătura franceză, politico-diplomatică şi chiar belicoasă, devenea nulă. Henric al II-lea şi-a dovedit astfel abilitatea politică printr-o lovitură de mare maestru: căsătoria celor doi mici inconştienți. Era, în fapt, un contract ale cărui clauze le-a stabilit cu reprezentanții parlamentului scoțian şi care asigura Dauphinului, prin căsătorie, dreptul la coroana Scoției. Aceasta pe de o parte, dar şi anihilarea, măcar pentru o vreme, a pretențiilor Angliei asupra Scoției, pe de altă parte. Fiecare din cele două importante puteri considerând că lava vulcanului scoțian compusă din două elemente predispuse tot timpul la erupție – catolicii şi protestanții – putea fi stăpânită doar printr-o guvernare drastică. Pentru că, oricum, autonomia acestui stat cu elementele lui recalcitrante, nu putea fi tolerabilă, iar Anglia şi Franța, uneori mai voalat, alteori mai făţiş, se străduiau să dovedească acest lucru, evident, fiecare în detrimentul celeilalte... În acest context, micuța şi fericita regină scoțiană, Maria Stuart,, era mărul discordiei, ca să nu-i spunem totuşi unealta care, încă, mai putea fi prelucrată şi modelată în aşa fel încât să aibă maximă utilitate în mâna celui care o folosea. Scopul scuza şi pe-atunci mijloacele care, ce-i drept, luau ochii lumii cu a lor strălucitoare îmbrăcăminte țesută cu intrigile curților regale ale Angliei şi Franței. Acesta era contextul în care diplomatic, politic şi...medical vorbind, nunta celor doi minori trebuia organizată cât mai repede cu putință, ceea ce se şi făcea cu mare zor...

Nu are rost să stăruim cu amănunte asupra evenimentului nupțial petrecu la 24 aprilie 1558, când Parisul a devenit centrul lumii, Catedrala Notre Dame buricul său, Palatul de Justiție, seara, clădirea în care dinastia regală franceză şi-a mai adăugat o coroană.

O victorie strălucitoare prin importanța și fastul cu care a fost organizată și sărbătorită. Prin această căsătorie, Maria Stuart devenea, de fapt, multiregină. Suferind de o manie a grandorii poate explicabilă, Henric al II-lea dispune ca titulatura completă să fie Regina Franciae, Scotiae, Angliae et Hiberniae...

Dar, logic și cât se poate de clar vorbind, toată această construcție franceză, clădită cu migală artizanală, dorită a fi corectă și sigură, se vedea prin ceața Londrei a fi din ce în ce mai periculoasă. De aceea, contralovitura Angliei nu va întârzia prea mult, cu atât mai mult că Providența – în baza aceloraşi legi inexplicabile, sau explicate deseori prea târziu – va acționa în jocul său sinistru de partea englezilor.

7. MIELUL-VICTIMĂ JERFIT PE ALTARUL ISTORIEI

Nu este nici greșit nici greu de spus că Maria Stuart a fost mielul-victimă jertfit pe altarul istoriei de către o Providență nu tocmai imparțială și dreaptă, dacă nu cumva chiar răzbunătoare. Reginei încoronate la vârsta de șase zile nu i s-a rezervat decât o lojă de onoare la „spectacolul lumii" – locul de protagoniști fiind ocupat alternativ ba de către Henric al VIII-lea, al Angliei, ba de către Henric al II-lea, al Franței, micuța îndeplinind rolul de „fetiță drăgălașă", de fapt și mai corect spus, rolul de „fetiță-regină-marionetă" ținută pe genunchi, dar și, nu rareori, așezată pe podeaua lojei... Aceasta, fiindcă Leul englez și Cocoșul galic trebuiau să aibă ghearele libere pentru a se scărmăna, mai mult sau mai puțin politico-diplomatic pentru supremația asupra aceluiași... motiv: Scoția. Desigur, ansamblul conjunctural este mult mai complex, însă, în ultimă instanță, nu se poate evita o întrebare interesant de realist-superstițioasă: Maria Stuart plătea păcatele cuiva în calitate de a nu-știu-câta spiță de neam, sau Providența încerca, în acest fel, voalat să-și îndrepte unele erori săvârșite? Răspunsul la întrebare va rămâne, din nefericire pentru totdeauna, o enigmă, atât pentru întreaga suflare umană, cât și, mai ales, pentru trăitorii acelor locuri și vremuri. Aceasta pentru că mai sunt și alte ciudățenii, cum ar fi rolul morții în

ansamblul întâmplărilor de-atunci: Maria Stuart este înscăunată în urma decesului tatălui său, James al V-lea; la 10 iulie 1559, moare Henric al II-lea, rănit în turnirul de la Paris, ea devenind, practic, *Regina Franciae,* titulatura impusă – ca o presimțire – de însuşi regele decedat; la mai puțin de-un an, moare Maria de Guise, mama reginei, care fusese, de fapt, regenta Scoției; urmare a acestui fapt, în vara anului 1560, mai concret în luna iunie, se punea acut problema întoarcerii Mariei Stuart în Scoția pentru a prelua atribuțiile de regină; în acelaşi an, cu trei zile înainte ca ea să-şi serbeze cei optsprezece ani de viață, la 6 decembrie 1560, se stinge din viață soțul său şi regele Franței, Francisc al II-lea. De fapt, acesta primul semn al declinului, al nenorocirilor care aveau să urmeze. Moartea lui Francisc i-a anulat Mariei Stuart calitatea de regină a Franței şi întreaga titulatură cu care o împodobise Henric al II-lea. În aceste condiții, rămăsese un singur şi incontestabil adevăr: calitatea de regină a Scoției.

Făcând abstracție de momentele de doliu cu tot ce ține de acestea, trebuie spus că Maria Stuart nu era doar regina unei țări, ci şi o văduvă tânără şi de-o frumusețe legendară. La 18 ani ai săi arăta superb, după cum certifică documentele şi cronicarii, ceea ce şi explică cererea ei în căsătorie de către o seamă de pretendenți cu rosturi înalte în istoria acelor vremuri şi poate că nu numai: spaniolul Don Carlos, moştenitorul regal al Lumii Vechi şi al Lumii Noi; regele Danemarcei şi cel al Suediei etc. Ea va rămâne, însă, regina Scoției, dar cu pretenții justificate asupra coroanei Angliei în calitate de succesoare legală la tron. A fost tocmai pretenția care a declanşat procesul alunecării sale spre un sfârşit imaginat, probabil, de acelaşi imperturbabil destin, dar pus la cale de intransigenta şi, de ce nu?, orgolioasa Providență.

8. O MIŞCARE INTELIGENTĂ ŞI DERUTANTĂ

Maria Stuart s-a trezit, ca regină, în ipostaza conducătorului de stat nevoit să gândească pentru soarta poporului, un popor infestat cu consecvență de către cele două grupuri de nobili cu ideile răzbunătoare ale catolicismului şi protestantismului. La întoarcerea ei în țară, Scoția a primit-o rece şi la propriu şi la figurat, mulți nobili protestanți exprimându-şi direct părerea că ar fi fost cu mult mai bine ca ea să nu se mai fi întors din Franța. Aceasta, pe de o parte. Pe de altă parte, lipsa ei de experiență de viață şi de regină în exercițiu, coroborate cu atmosfera deloc favorabilă a relației cu Anglia, au fost exploatate în detrimentul său, atât de Caterina de Medici, cât şi de Elisabeta. De altfel, rivalitatea dintre Maria Stuart şi aceasta din urmă poate fi considerată ca o materializare/concretizare la scară redusă a disensiunilor dintre Anglia şi Spania, vizavi de conflictul Luther, Calvin şi Roma. Aceste relații erau, oricum, suficient de încordate pentru ca sosirea reginei în Scoția, cu pretențiile ei şi cu aura de reprezentantă convinsă a catolicismului, să însemne „paie pe foc". Nu brusc, dar vâlvătaia a devenit tot mai mare, cu atât mai mult că Elisabeta – drept că fiica bastardă a regelui Henric al VIII-lea, rezultată din căsătoria cu Anna Boleva – îşi simțea amenințat tronul de pretențiile proaspăt sositei pe pământul scoțian. Aceasta se întâmpla tocmai când ea prinsese gustul domniei şi al vieții de curte (fusese încoronată ca regină a Angliei în anul 1558, după moartea surorii sale vitrege, Maria). Aşa se face că trecerea Mariei Stuart de la o Franță dominată de lumină şi căldură, la propriu şi la figurat, la o Scoție rece din toate punctele de vedere, a constituit un adevărat şoc. Cum să fi pus în balanță fastul francez cu dezastrul scoțian? Măcinată de cele două curente religioase antagonice, țara arăta jalnic din punct de vedere social, dar şi economic. Catolicii şi protestanții formaseră, deja, tabere distincte şi se aflau într-un război continuu şi distrugător pentru țară. Şi, totuşi, majoritatea nobililor mai influenți, erau de partea protestanților, iar venirea reginei catolice cu intenția mărturisită de a încerca o convertire, îi face pe nobilii respectivi să ceară ajutorul

Elisabetei. Aşa cum era de aşteptat, aceasta, deşi o zgârcită recunoscută, nu stă prea mult în cumpănă pentru a-şi reduce la tăcere rivala investind, pentru smulgerea Scoției din mâna Stuarților, două sute de mii de pfunzi, cu scopul declanşării de răzmeriţe interne, răscoale şi expediții de război. Însă, încet-încet, în sufletul Mariei Stuart s-a deşteptat orgoliul dinastiei sale şi, dintr-o femeie tânără şi lipsită de experienţă politică şi diplomatică, devine, treptat, o personalitate puternică şi de-o inteligenţă periculoasă pentru duşmanii săi. În acest context, multor contemporani, inclusiv Spania şi Papa, li s-a părut suspect faptul că nou-înscăunata şi învinsa de protestanți, îi numeşte tocmai pe unii dintre aceştia în Consiliul ei privat. A fost prima ei măsură derutantă şi mişcare strategică inteligentă...

9. DUPĂ ÎNTOARCEREA ACASĂ.VIAȚĂ CA-N FILME: COMPLOTURI, INCENDII, MORȚI...

Obişnuită încă din copilărie să aibă totul de-a gata, după întoarcerea în Scoția, Maria Stuart descoperă că, pentru a-şi asigura un normal de viață, este nevoită să lupte, cu sine dar, mai ales cu ceilalți; că, de cele mai multe ori, lupta e pe viață şi pe moarte, iar şiretenia trebuia să fie principala armă a învingătorului. În acest scop ea a făcut una dintre cele mai inteligente mişcări strategico-diplomatice prin numirea lorzilor protestanți în Consiliul ei privat în timp ce ea rămăsese catolică la fel de convinsă. Această convingere a stat la baza asigurării Franței, Spaniei şi Papei că avea de gând să restaureze catolicismul în Scoția. Aşadar, la 20 de ani, Maria Stuart nu numai că intrase în jocul de culise al marilor puteri – conştientă de dinastia pe care o reprezenta – dar şi întreţinea această atmosferă de instabilitate şi pericole. Strict din acest unghi trebuie privite lucrurile atunci când vorbim despre căsătoria sa cu lordul Darnley care, se spunea, avea cele mai mari drepturi la coroana Angliei şi nu cu Robert Dudley, favoritul reginei Elisabeta. Oricum, Providenţa nu s-a lăsat nici de această dată prea mult aşteptată, intervenind ca un duh rău într-o

căsnicie de la bun început nereuşită. Mariajul avusese loc în luna iulie 1565, iar în noaptea de 9 martie a anului următor, în fruntea unor lorzi complotişti înarmaţi, el pătrunde în apartamentul reginei omorându-l pe omul ei de încredere, italianul David Rizzio. Actul samavolnic din care regina a scăpat cu viaţă ca prin minune, a fost consecinţa faptului că Maria Stuart refuzase să-l încoroneze pe Darnley ca rege. Însă, nici un an n-a trecut şi a venit şi răzbunarea: pe motiv că trebuie izolat după o boală într-un loc liniştit, Darnley este instalat în clădirea Kirk o' Field, dintr-o suburbie a capitalei. În seara zilei de 9 februarie 1567, regina părăseşte clădirea pe motiv că trebuia să participe la căsătoria unor slujitori, iar la ora două din noapte, o explozie formidabilă, după cum se precizează în cronici, demolează clădirea îngropându-i sub dărâmături pe Darnley împreună cu slujitorii săi. Una peste alta, doar puţin mai târziu, Maria Stuart se căsătoreşte cu contele Bothwell, sprijinitorul ei în lupta împotriva protestanţilor răzvrătiţi, ceea ce îi face pe aceştia să se răscoale din nou anunţând detronarea reginei şi izolarea ei în Castelul Lochleven. De-aici ea evadează şi, cu o nouă armată, îi atacă pe lorzi. Din nou este înfrântă, la 13 mai 1568 abia reuşind să se salveze într-o barcă de pescari cu care, trei zile mai târziu, ajunge la ţărmul Angliei, prin Golful Solway. Debarcă în dreptul oraşului englez Carlisle – primul pas spre un deznodământ pus la cale de o forţă necunoscută, dar foarte bună cunoscătoare a vieţii oamenilor.

10. REGINA SCOŢIEI REFUGIATĂ ÎN... ANGLIA

Este de necontestat că apariţia Mariei Stuart în Anglia a provocat insomnii reginei Elisabeta, motiv pentru care ea apelează, ca şi în alte rânduri, la "spiritul", lordul Burghley, alias William Cecil care, oricum, încercase – şi reuşise până la urmă – să o convingă pe Elisabeta de pericolul existent prin prezenţa reginei Scoţiei pe pământul englez. Şi nu numai atât: se prefigurează începutul odiseei ale cărei meandre încă nici nu puteau fi bănuite de nişte bieţi muritori,

fie ei chiar regi... Că trebuia procedat cu foarte mult tact, pentru ca prestigiul Angliei să nu fie ştirbit cu nimic pe plan internaţional, era o chestiune clară şi în atenţia curţii de la Londra. William Cecil îi atrage atenţia Elisabetei că orice neatenţie din acest punct de vedere putea să coste foarte mult, fiindcă nu trebuia omis faptul că Maria Stuart era, totuşi, sora Elisabetei căreia îi jurase prin scrisori afecţiune şi dragoste. În condiţiile în care se cunoştea pretenţia reginei Scoţiei la tronul Angliei, reţinerea şi transportarea musafirei cât mai în interiorul insulei, cu scopul afectuos mărturisit de a o proteja, era nu numai o măsură necesară, dar şi extrem de bine calculată. În aceeaşi strategie era prevăzută şi teama că reprezentanţii catolicismului din Anglia începuseră deja să se intereseze unde puteau lua legătura cu Maria Stuart. Nu erau foarte mulţi catolici în Anglia, dar nici puţini, pentru a putea fi ignoraţi. Or, trebuia avut în vedere, neapărat, că ei mai izbucniseră odată, pe vremea Tudorilor...

11. REGINA ELISABETA ŞI AL SĂU IAGO WILLIAM CECIL

Făţărnicia Elisabetei avea două componente distincte: pe faţă, arăta lumii grijă pentru protecţia surorii sale, iar în spate, grija de a o marginaliza din viaţa publică până la eliminare. Îngerul ei păzitor, William Cecil, se afla într-o permanentă alertă în vederea asigurării întregii intrigi a unei atmosfere de tact şi bunăvoinţă. Pentru mulţi contemporani, oameni politici sau nu, atitudinea curţii Angliei faţă de o pretendentă la coroană era cel puţin bizară, chiar dacă se puteau găsi explicaţii cât de cât plauzibile. Pentru unii problema putea fi rezolvată printr-o simplă expulzare a nedoritei musafire, însă nu aceasta era şi părerea lui Cecil care îi atrăsese atenţia Elisabetei la timpul potrivit că plecarea Mariei Stuart în Franţa ar fi încurcat lucrurile până într-acolo încât toată tărăşenia să devină ameninţătoare. Doar se cunoşteau foarte bine sentimentele ţării de dincolo de Canal faţă de Anglia. Argumentul era decisiv, aşa că Providenţa organizase din nou în aşa

fel trasul sforilor, încât balanța înclina bine şi, parcă definitiv, spre insulă. Numai că acest lucru a fost doar un episod al unui serial extrem de bine regizat şi cu actori de primă mărime pe scena istoriei, care şi-au interpretat rolurile magistral.

Duo-ul diabolic – regina Elisabeta şi William Cecil – nu s-a liniştit nici după ce "scoțianca" devenise practic inofensivă. Nu era suficientă izolarea ei, deoarece în orice moment putea redeveni periculoasă, ajutată fiind de catolici, de Franța, Spania, Papa, cu atât mai mult că întreaga Europă începuse să se intereseze de soarta reginei Scoției. Şi astfel s-a născut întrebarea: cât de implicată a fost Maria Stuart în dramaticul sfârşit al fostului ei soț, Darnley, dacă întreaga poveste a luat o asemenea amploare? Având în vedere că, încă de la data producerii exploziei, ea apăruse oarecum în postură de vinovată, dacă nu chiar de inițiatoare a acțiunii... În aceste condiții, i s-a adus la cunoştință că urma să se constituie o comisie de înalți demnitari pentru cercetarea corectă a împrejurărilor în care s-a produs incendiul, ea făcând marea greşeală să se lase cercetată...

12. CASETA TRĂDĂTOARE

Comisia constituită în vederea cercetării cauzei, sau cauzelor care au dus la explozia de la Kirk o'Field şi-a început activitatea cu o grabă cel puțin suspectă. Astfel, se ia legătura urgent cu lorzii scoțieni dispuşi să prezinte mărturie şi să prezinte dovezi în contextul acuzațiilor care i se aduceau Mariei Stuart în legătură cu moartea soțului ei, Darnley. Comisia nefiind un organ judiciar, depunerea unei mărturii era doar subînțeleasă fără ca noțiunea să fie folosită. Însă dovezile lorzilor au fost, până la urmă, cele care au jucat un rol hotărâtor în culpabilizarea Mariei Stuart de moartea soțului ei. Este vorba despre acum celebrele „scrisori din casetă", adresate de ea contelui Bothwell, cu care se căsătoreşte după moartea lui Darnley şi din care s-ar deduce legăturile ei ilegale cu contele şi complotul împotriva soțului asasinat. Nu are rost să intrăm într-un hățiş de

supoziţii pro şi contra – toate bazate pe conţinutul scrisorilor –, ci este suficient să menţionăm că, din capul locului, au existat două tabere: cea a acuzatorilor şi cea a apărătorilor reginei „reţinute" pentru cercetări. Interesant apare faptul că ambele tabere invocau acelaşi mobil: scrisorile din caseta de argint, cu deosebirea că, în timp ce pe de-o parte se spunea că scrisorile erau autentice, pe de alta se afirma că ele erau doar nişte falsuri grosolane care să o compromită pe regină şi apoi pentru a putea fi acuzată de omucidere. Dar, indiferent de poziţia membrilor comisiei, important rămânea faptul că reginei i se pregătea postura de inculpată în „cazul Darnley" şi, ca atare, era nevoită să accepte în continuare să fie cercetată. Interesul Elisabetei era în deplină concordanţă cu ideea că, odată investigaţiile începute, cercetările să fie făcute cât mai meticulos pentru a dura cât mai mult şi pentru a demonstra în faţa istoriei, la urma urmei, că nu se făcuse un lucru pripit. Întreaga ţesătură a situaţiei era abil dirijată de acelaşi William Cecil, şi trebuia să ducă, în final, la înlăturarea Mariei Stuart din preajma tronului Angliei. Explicaţia era simplă: regina Scoţiei constituia o sursă nu numai permanentă, ci şi polarizatoare a forţelor ostile Elisabetei, evident cele ale protestanţilor în primul rând. Însă, în ultimă instanţă, aceste forţe rămâneau doar hărţuitoare atâta vreme cât „capul răutăţilor", Maria Stuart, se bucura de statutul unui semideţinut. Formal protejată, dar, în fond, victima unui complot acuzator, din ce în ce mai complex, Maria Stuart va deveni, cu trecerea timpului, acuzata numărul unu.

„Caseta cu scrisori", invocată atât de apărători cât şi de acuzatori, a fost cea care, într-adevăr, a jucat un rol decisiv în desfăşurarea evenimentelor privitoare la existenţa Mariei Stuart în ultimii săi ani de viaţă. Să avem în vedere că lorzii deţineau, printre altele, şi scrisori care o demascau ca asasină a lui Darnley, precum şi legăturile sale ilegale cu Bothwell. Însă – ca la un adevărat meci de tenis al aşilor – apărătorii ei răspundeau cu „retururi" cel puţin la fel de puternice. Astfel, un argument care a cam pus pe gânduri a fost că scrisorile nu ar fi autentice, ci contrafăcute. Însăşi Maria Stuart le declarase false, deşi istoricii şi alţi specialişti au descoperit o a treia variantă, chiar

mai plauzibilă şi anume, că este puţin probabil ca toate scrisorile să fi fost scrise de una şi aceeaşi persoană. „Greul argument" a fost că Bothwell avea o altă soţie în Franţa, care candida serios la titlul de autor real al scrisorilor, dar şi pe Anne Thorndsen, norvegianca, adică aceea cu care era logodit... Cercetările îndelungate şi minuţioase nu au reuşit să elucideze chestiunea, dimpotrivă, parcă totul devenind mai încâlcit prin apariţia a tot felul de argumente şi dovezi, de martori şi mărturii, de supoziţii pro şi contra... Oricum, esenţialul se hotăra în culise şi, de regulă, în conformitate cu dorinţa reginei Elisabeta. Iar de formularea şi conţinutul acestuia William Cecil nu era străin, ci foarte implicat. Astfel, la 13 ianuarie 1569, Comisia, constituită din înalţi demnitari englezi, prezintă o decizie din contextul căreia se desprinde o formulare cel puţin ciudată, dar care îşi avea un rost anume. Respectiv, se menţionează că nu au fost găsite suficiente argumente privitoare la o posibilă participare a Mariei Stuart la asasinarea lui Darnley. Cuvântul „suficiente" a fost strecurat, fără îndoială, cu perfidia care-i caracteriza de-acum atât pe regina Elisabeta, cât şi pe William Cecil. Adică nici nu se putea pune problema absolvirii reginei Scoţiei de vinovăţie... Astfel, a fost salvată şi onoarea unui ales al lui Dumnezeu – regina Maria Stuart – de a fi deţinut, s-a afişat în faţa lumii înţelepciunea curţii şi a reginei Angliei, dar mai ales, se asigura cadrul juridic, politic şi social necesar menţinerii în stare de detenţie a periculoasei şi nepoftitei musafire scoţiene. Era vorba despre o detenţie aşa-zisă onorifică mai degrabă decât umilitoare, după cum avea să se vadă mai târziu. Acesta a fost, aşadar, modul în care Elisabeta, regina Angliei şi William Cecil au convenit să prezinte lumii situaţia în care se afla regina Scoţiei: nu a fost întrunit numărul necesar de probe, incontestabile, pentru ca Maria Stuart să poată fi condamnată.

Istoricii şi cronicarii au consemnat prezentarea deciziei Comisiei ca pe un deznodământ al primului proces intentat Mariei Stuart. Şi cine ştie ce curs ar fi luat lucrurile, chiar având în vedere ambiguitatea destul de ameninţătoare a expresiei „probe insuficiente" din textul deciziei, dacă în toată povestea nu ar fi intervenit o noutate care a

şocat efectiv: unul dintre membrii Comisiei care o judeca pe regină a trecut de partea acuzatei. A fost o lovitură atât pentru regina Elisabeta, cât şi pentru intrigantul Cecil, fiindcă „trădătorul" nu era altul decât Thomas Howard, duce de Norfolk şi nepotul confidentului lui Henric al VIII-lea. Se presupune că la baza trădării ar fi stat tentația pentru coroana Scoției atunci când el a încercat să obțină mâna Mariei Stuart.

13. MOARTA ÎN MĂTASE PURPURIE

După consternarea cauzată de cererea în căsătorie a Mariei Stuart de către ducele de Norfolk, a urmat furia Elisabetei care l-a învinuit de înaltă trădare. Faptul este pe deplin explicabil văzut fiind prin prima ideii că regina Scoției nu renunțase la drepturile sale asupra succesiunii la tronul Angliei. Parcă numai acest incident ar mai fi lipsit din atmosfera deja tensionată care exista. De menționat că, în 1569, comitatele din nordul Angliei s-au răsculat sub stindardul catolicismului, exprimându-şi opțiunea de a-l proclama comandant suprem pe acelaşi duce de Norfolk... Într-un fel, laşitatea l-a salvat pe duce, deoarece el şi-a trădat complicii şi, la porunca Elisabetei, s-a prezentat la Londra unde a fost arestat şi închis în celebrul Turn londonez. Astfel, răsculații n-au reuşit să o elibereze pe Maria Stuart, iar întregul complot a fost înăbuşit în sânge. Semnificativ este, însă, şi cu repercusiuni tragice, următorul fapt: unul dintre complotiştii răsculați, episcopul Leley, arestat fiind, pentru a se salva, a destăinuit cu lux de amănunte tot ce ştia, acuzând-o, în plus, pe Maria Stuart de asasinarea soțului său Darnley. Drept consecință, din luna martie a anului 1571, deținerea reginei Scoției nu mai este onorifică, ci ia turnura unei izolări depline, fiindu-i controlată corespondența, mai ales că se manifestă tot mai pregnant ramificațiile unei conspirații de care ea nu pare să fi fost în totalitate străină – cel puțin acest lucru reieşea din rapoartele aceluiaşi sinistru personaj William Cecil. Încet, cu grija ca totul să iasă bine motivat în fața istoriei, se adăugau noi file acuzatoare într-un dosar tot mai voluminos şi cu argumente din ce în

ce mai solide în favoarea inculpării. Ani de zile a durat pregătirea unui deznodământ nemărturisit, dar imaginat de Elisabeta, astfel că ultimul act al piesei, unicat în istoria acelor vremuri, era timpul să înceapă...

La 11 octombrie 1586, la castelul Fotheringhay (unde se afla deținută Maria Stuart), au sosit membrii tribunalului care i-au înmânat o scrisoare din partea reginei Angliei. În aceasta se preciza, printre altele, că, din moment ce Maria Stuart ceruse protecția Elisabetei ca refugiată pe teritoriul englez, ea şi toate acțiunile sale intrau, cum era şi normal, sub incidența legilor engleze. În acest context, regina era obligată să răspundă în fața respectivului tribunal la toate învinuirile ce i se aduceau. Ca răspuns, Maria Stuart transmite în scris comisiei, că nu cunoaşte legile angliei, că este lipsită de avocat, că nu există nici un document scris de mâna ei care să constituie probă pentru acuzațiile care i se aduceau – toate acțiuni împotriva reginei sau a statului englez. Nu numai că nu se afla sub protecția legilor britanice, scrie ea, dar exact conform acestor legi era ținută de 19 într-o închisoare...

Însărcinat să pronunțe sentința într-un atât de delicat şi controversat proces, tribunalul, format din 48 de persoane, a găsit-o pe Maria Stuart vinovată de săvârşirea crimelor de care era acuzată. Acest lucru a fost anunțat la 25 octombrie 1586, în Camera Înstelată a Westminsterului, iar câteva zile mai târziu, Parlamentul a ratificat hotărârea instanței, recomandând condamnarea acuzatei la moarte. Verdictul final trebuia dat, însă, de regina Elisabeta care s-a văzut pusă în fața luării unei decizii de la care s-ar fi eschivat cu cea mai mare plăcere. În acest context, există dovezi din care rezultă că ea ar fi sugerat o asasinare tainică a Mariei, faptă refuzată de însuşi temnicerul Amyas Poulet... Ar fi preferat această variantă, care ar fi scutit-o de scuza (ridicolă, de altfel), că a semnat condamnarea la moarte a Mariei, deoarece nu băgase de seamă, între alte hârtii, sentința tribunalului...

În dimineața zile de 8 februarie 1587, Maria Stuart face ultimele pregătiri. Nu vrea să apară în ochii lumii ca o biată învinsă, ci ca un om demn, aşa cum fusese toată viața, dar, înainte de toate, ca o

REGINĂ. Cronicarii şi biografii spun că s-a pregătit minuțios pentru marele, cumplitul şi ultimul eveniment al vieții ei. Vreme de două ceasuri, femeile din suita sa au ajutat-o să-şi aranjeze o toaletă care avea să rămână în istorie ca un moment de şoc al actului final. Fix la ora 8, o bătaie în uşă îl vesteşte pe şeriful care intră şi, după ce se înclină cu respect (altă ironie a soartei!), spune:

- Madame, lorzii m-au trimis să vă spun că sunteți aşteptată...
- Să mergem, răspunde ea, făcând primii paşi pe ultimul său drum.

Este ajutată de slujitori, din cauza picioarelor deformate şi anchilozate de reumatism şi de neumblat, care nu o mai prea ajută la mers.

Dar, când intră în sala de execuție, cu un ultim efort, ea afişează celor prezenți o eleganță şi o siguranță de sine care amintesc de fantastica zi a încoronării de la Reims.

Numai că, acum urcă treptele spre eşafod...

Atunci, preotul binecuvânta căsătoria – acum, secretarul citeşte sentința de condamnare.

Atâta stăpânire de sine afişează pe chip osândita, încât Wingfield, duşmanul ei cel mai feroce şi mai otrăvit, recunoaşte în raportul trimis lui William Cecil, că Maria Stuart parcă îşi asculta grațierea nu sentința de condamnare la moarte.

Cruzimea lorzilor nu se opreşte aici, însă. Bănuind că regina Scoției intenționa să dea momentului aura unui martiraj catolic şi, mai ales, pentru a-i înfrânge mândria şi demnitatea, i-au interzis preotului său să părăsească odaia, în locul său urcând pe eşafod pentru a-i da ultima binecuvântare, pastorul reformat de la Peterborough – doctorul Fletcher. Dar, în timp ce acesta elogiază protestantismul, Maria Stuart, îngenuncheată, se roagă pe latineşte. Astfel, cele două religii nu se unesc nici măcar în fața morții.

Apoi, urmează şocul final...

Regina îşi dezbracă pelerina neagră şi rochia şi rămâne înveşmântată într-o mătase purpurie...

Se apleacă şi cuprinde butucul cu amândouă mâinile pe care poartă mănuşi purpurii...

Abia la a treia lovitură capul reginei se rostogoleşte pe podea...

Şi, dintre toți care i-au fost apropiați, doar micuțul ei câine, ascuns printre faldurile mătăsii, țâşneşte spre cei din jur sfâşiind tot ce întâlneşte în cale...

SFÂNTUL PAVEL – UN INTRUS PRINTRE APOSTOLI ?

Cu un grad minim de risc am putea spune că apariția şi evoluția Apostolului Pavel în istoria creştinismului a avut o importantă doză de spectaculos. Aceasta chiar dacă, aşezând față în față faptele lui Saul din Tars cu cele ale lui Pavel de după momentul „convertire", se constată cu uşurință echilibrul şi logica judecății Domnului. Şi totul a pornit de la o întrebare sunând mai mult a dojană moralizator-părintească decât a amenințare:

„– Saule, Saule, pentru ce mă prigoneşti?"

Numai că… interpelarea venea dintr-o *„lumină din cer"*. (**Faptele Apostolilor, 9; 3**)…

Ceea ce apare, însă, curios, este că, deşi căzut la pământ de spaimă, interpelatul nu se pierde întru totul cu firea, ci mai are putere şi curaj să întrebe:

„– Cine eşti,Tu, Doamne ?"

Constatăm aici o ciudățenie: întrebarea este ambiguă, ba chiar s-ar putea spune, inutilă. Ca să nu mai vorbim că, fără nici un efort, ea poate fi împărțită în două părți cu sensuri aproape diferite: 1. *„Cine eşti Tu…?"*, respectiv: cine eşti tu cel care îți permiți să mă tragi la răspundere, pe mine, Saul din Tars? De asemenea, recunoaştem la fel de lesne că vorbeşte Saul, înverşunatul adversar al creştinismului, intolerantul şi crudul, infatuatul şi persecutorul, adică nimeni altul decât acela care *„s-a dus la marele preot şi i-a cerut scrisori către sinagogile din Damasc, ca, dacă va găsi pe unii umblând pe calea credinței (…), să-i aducă legați la Ierusalim"* (**Faptele Apostolilor, 9; 1-2**). A doua parte a întrebării este un singur cuvânt: *„Doamne"*,

însă care, nu numai că echilibrează şi dă greutate întrebării, dar are şi rostul de a-l supune pe Saul unei prime îngenunchieri arătându-l a fi cunoscător al puterii Domnului şi temător de acesta. Pentru că, aflând mai apoi că dialoghează cu însuşi Isus, el are, pe loc, o atitudine îndatoritoare (efect al rapidei sale convertiri?), dacă nu cumva chiar smerit-slugarnică întrebând:

„– Doamne, ce trebuie să fac?”

Această trecere bruscă (trăită pe drumul Damascului), de la înverşunare şi ură la smerenie, slugărnicie şi credinţă ne poate face bănuitori în legătură cu corectitudinea şi moralitatea personajului. Chiar având în vedere anumite circumstanţe, procesul-metodă de convertire a lui Saul lasă suficient loc pentru interpretări cel puţin interesante, de care nu e cazul să ne ocupăm aici. Fără nici o pretenţie analitică, putem spune că, la urma urmei, pentru fărădelegile săvârşite putea să fi fost pedepsit până la nimicire sau, în cazul cel mai fericit, să i se fi asigurat un statut de bun creştin şi de… oaie readusă la turmă – atât. Ar fi fost extrem de simplu, dar, după felul în care s-au desfăşurat lucrurile, pare-se că, prin această convertire, s-a urmărit un scop foarte precis.

Rămânând în sfera celor spuse până aici, să mai avem în vedere că „persecutorul din Tars” nu era doar un simplu beneficiar al unor înalte privilegii (având chiar cetăţenie romană, calitate nu tocmai uşor de obţinut şi, în orice caz, nu de către oricine), ci şi un filozof şi om cu o cultură solidă (subl. D. H.), şi că, de la 14 ani, a studiat cu unul dintre cei mai mari şi mai importanţi rabini ai acelor vremuri – Gamaliel. Este argumentul care justifică şi atestă devotamentul său faţă de legea mozaică (dus până la fanatism). În plus, Tarsul nu era o aşezare anonimă, ci un oraş universitar de renume, datorită nivelului său ridicat de spiritualitate culturală şi filozofică. Despre această localitate, însuşi cunoscutul geograf grec, Strabo, menţiona că Tarsul era unul dintre centrele importante de educaţie şi filozofie. Or, trăind într-un asemenea climat, şi fiind el însuşi un reprezentant important al vieţii spirituale, făcând abstracţie de latura sa fanatică, Saul – se poate afirma cu certitudine – nu putea fi tratat/convertit ca un oarecare. Iar

ceea ce se va petrece cu el în decursul întregii sale vieți, este exact ilustrarea rolului şi rostului în istoria lumii creştine preconizate de către Domnul intervenind pe „drumul Damascului" în existența tiranului tarsian. În sprijinul unei portretizări cât mai apropiate de adevăr privind importanța acordată în timp nou convertitului, este locul potrivit pentru a apela la câteva date statistice extrem de interesante în contextul de mai sus: în **Noul Testament** există nu mai puțin de 260 de capitole care pot fi repartizate astfel: în **Evanghelii** - 89; în **Faptele Apostolilor** - 28; în **Apocalipsa lui Ioan** - 22… În ceea ce îi priveşte pe „epistolieri", capitolele în ordine, sunt: Iacov - 5, Petru - 8, Ioan - 7, Iuda - 1; aceasta în condițiile în care **Epistolele lui Pavel** au 100 de capitole în care nu includem pe cele din **Faptele Apostolilor,** referitoare la Saul/Pavel. În această ordine de idei, este lipsit de sens să ne mai punem problema rolului atribuit de către Domnul lui Pavel în istoria creştinismului, cu atât mai mult că el avea – cum s-a şi putut vedea mai târziu – certe calități de orator în vorbire şi de povestitor în scrieri…

Atât întoarcerea lui Saul la Domnul cât şi prerogativele de propovăduitor cu care fusese investit, au avut drept efect o neîncredere manifestată de cele mai multe ori făţiş inclusiv de cei din preajma lui Isus. Astfel, este semnificativ faptul că, la Ierusalim, Saul/Pavel a încercat zadarnic să se lipească de ucenicii lui Isus: *„toți se temeau de el, căci nu puteau să creadă că este ucenic."* (**Faptele Apostolilor, 9; 26**). Abia la recomandarea lui Barnaba, care depune mărturie că pe drum *„Saul îl văzuse Domnul care îi şi vorbise."* (**Faptele Apostolilor, 27**), acesta este acceptat de ucenici. Se ştie bine că Barnaba nu a fost un oarecare, ci o rudă apropiată a evanghelistului Marcu şi că numai în baza acestei relații Saul/Pavel a fost acceptat… De-aici se poate trage şi concluzia că noii veniți/adepți ai creştinismului erau obligați să îndeplinească anumite condiții, unele chiar sub forma unor canoane.

„Cazul Saul" nu poate fi considerat nicidecum o simplă convertire, ci un fenomen complex ce va evolua în conformitate cu un

program-scenariu foarte riguros alcătuit, presărat (din belşug, am putea spune) cu momente şi situaţii-încercări, unele chiar dramatice pentru Pavel. Pe de altă parte, este interesant că, după dialogul cu Isus, Saul nu şi-a întrerupt drumul spre Damasc, deşi evreii de-acolo, care aflaseră de convertirea sa, erau pregătiți să-l omoare.

Încercările prin care i-a fost dat lui Pavel să treacă nu pot fi considerate altceva decât părți ale unei pedepse aplicate de către Domnul cu scopul acoperirii cu suferințe a perioadei de anticreştinism de dinaintea convertirii. Să ne amintim că, începând cu prima poruncă, Dumnezeu se arată a fi necruțător cu cei care-l urăsc: *„Să n-ai alți dumnezei afară de Mine. (...) Eu, Domnul, Dumnezeu tău, sunt un Dumnezeu gelos, care pedepsesc fărădelegea (...) până la al treilea şi al patrulea neam al celor ce mă urăsc”.* (**Deuteronom, 5; 7, 9**). În acest context, Saul nu este oprit sau întors din drumul Damascului, ci lăsat să fie ucis, de fapt expus acestui pericol, fiindcă trădase cultul mozaical. „Norocul” său a fost un coş de nuiele în care, ascuns, el a reuşit să scape, noaptea, coborât cu frânghii de pe zidurile împrejmuitoare de către nişte prieteni. Află că aceeaşi soartă l-ar fi aşteptat şi la Ierusalim, aşa că se întoarce în oraşul natal – Tars – pe care nu-l mai părăseşte o bună bucată de vreme.

Aceasta este versiunea din **„Faptele Apostolilor”** contrazisă, însă, mai târziu de însuşi Pavel în **Epistola către Galateni,** în care spune: *„nici nu m-am suit la Ierusalim la cei ce au fost apostoli înainte de mine, ci m-am dus la Arabia. Apoi m-am întors din nou la Damasc. După trei ani m-am suit la Ierusalim să fac cunoştință cu Chifa şi am rămas la el 15 zile. Dar n-am văzut pe niciunul altul dintre apostoli, decât pe Iacov. După aceea, m-am dus în ținuturile Siriei şi Ciliciei”* (**Galateni, 1; 17-21**). În acelaşi timp, oricare ar fi sursa de care ne-am folosi, rămâne o esență care străbate viața lui Pavel ca un fir roşu: primejdiile de tot soiul pe care era nevoit să le întâmpine. Aproape pretutindeni era privit cu suspiciune şi chiar cu ostilitate, amenințat fiind, nu o dată, cu uciderea. Iar „lipitura” la apostoli făcută de Barnaba nu a fost niciodată prea agreată. În aceeaşi epistolă către Galateni, el vorbeşte chiar despre o confruntare

cu Apostolul Petru: *„În adevăr, înainte de venirea unora de la Iacov, el mânca împreună cu Neamurile; dar când au venit ei, s-a ferit şi a stat deoparte, de teama celor tăiaţi împrejur. Împreună au început să se prefacă şi ceilalţi Iudei, aşa că până şi Barnaba a fost prins în laţul făţărniciei lor”*.(**Galateni, 2; 11-12**), ceea ce nu era puţin lucru, dacă ne gândim la poziţia destul de privilegiată între apostoli a celui care , deşi îl renegase de trei ori pe Isus într-o singură noapte, se bucura de o poziţie mai mult decât importantă în grupul apostolilor. În această ordine de idei, să mai amintim şi cearta sa cu evanghelistul Marcu din perioada călătoriei împreună cu acesta în Cipru şi Asia Mică, urmare căreia ei nu s-au mai împăcat niciodată. Să fie aceasta explicaţia că Barnaba a reacţionat prompt şi surprinzător, în contextul general al întâmplării, negând propria afirmaţie referitoare la faptul că Pavel l-ar fi văzut pe Domnul în drumul său spre Damasc şi că acesta l-ar fi desemnat drept propovăduitor al cuvântului său? Nu e exclus. Însă necazurile proaspătului misionar se aflau abia la început, dar cu tendinţa clară ca el să renunţe la apostolat. Se afla într-un conflict nu numai permanent, ci şi destul de ascuţit cu unii apostoli deja consacraţi şi recunoscuţi ca atare: Petru, Iacov cel Drept, Barnaba şi Ioan Marcu. Pavel este etichetat drept “apostol uzurpator” şi „impostor”… Putem considera aceste elemente drept reacţia primei generaţii de apostoli la modul cam agresiv de propovăduire a cuvântului Domnului practicat de Pavel faţă de cei ce îi ascultau prelegerile? Este, totuşi, varianta cea mai acceptabilă. Însă poate fi vorba şi despre invidie, dacă ţinem seama de întâmplarea lui Petru şi Ioan la Sinedriu când, după ce au fost întemniţaţi, mai marii norodului, bătrânii şi cărturarii, s-au adunat împreună la Ierusalim, cu marele preot Ana Caiafa, Ioan, Alexandru şi toţi cei ce se trăgeau din neamul marilor preoţi şi i-au întrebat: *„Cu ce putere şi în numele cui aţi făcut voi lucrul acesta?”* (**Faptele Apostolilor, 4; 5-7**) (Este vorba despre vindecarea ologului din naştere, n. n.). Pentru că se spune mai departe în ***Faptele Apostolilor****: „Când au văzut ei îndrăzneala lui Petru şi a lui Ioan, s-au mirat întrucât ştiau că ei erau oameni necărturari şi de rând.”* (**Faptele Apostolilor, 4;13**). Or, se ştia deja

de buna şi temeinica pregătire culturală şi filozofică a lui Pavel, fapt confirmat până la urmă de adevărul că el a fost în stare să creeze o religie nouă şi o nouă teologie care au clătinat din temelii secta nazarinenilor din Ierusalim. Acest lucru a avut repercusiuni adânci şi durabile într-un complex conjunctural – cultural, etnic, social, moral şi, evident, religios – deloc favorabil. În conformitate cu această concepție religioasă, Isus nu mai corespundea foarte strict noțiunii de „învățător peregrin" şi de „mesia iudeu" galileean…

În orice caz, impresionantă rămâne consecvența cu care Pavel şi-a continuat drumul apostolicesc, urmând un crez în fața căruia piedicile şi vicisitudinile de tot felul se destrămau rând pe rând. În acest context, cine şi din ce motive să-i nege sau să-i diminueze valoarea însărcinării date de însuşi Isus? Pentru că el era suficient de înțelept să fi renunțat după constatarea că relele ce i se iveau în cale nu erau deloc întâmplătoare. Mai rămânând în aceeaşi ordine de idei, trebuie adusă în discuție o întâmplare destul de bizară, dacă avem în vedere – şi nici nu putem face altfel – pe cei care au pus-o la cale. Tot ce se poate că mai marilor de la Ierusalim li se părea cam suspectă desemnarea tocmai a lui Pavel ca propovăduitor al cuvântului Domnului, din moment ce, cu prilejul primei sale vizite la Ierusalim se organizează un sinod care hotărăşte nici mai mult nici mai puțin decât condițiile în care el avea dreptul să convertească în continuare păgâni. Şi nu numai atât: cu această ocazie el este atestat ca apostol, fiind astfel îndeplinită o formalitate pământeano-birocratică, efect indiscutabil al îndoielii asupra menirii şi drepturilor lui Pavel. Prin extensie putem accepta chiar ideea îndoielii sinodului din Ierusalim privind întâlnirea noului apostol cu Domnul şi însărcinările pe care i le dăduse acesta. Sinodul a considerat, de altfel, că Pavel avea de respectat, ca apostol, următoarele patru clauze: 1). Să nu consume carne provenită de la animalele jertfite zeilor păgâni; 2). Să se abțină de la desfrâu, adică de la legăturile cu vestalele din templele păgâne; 3). Să nu mănânce carne de la animalele sugrumate(!); 4). Să nu pună în gură sânge de animal.

De remarcat că trei dintre cele patru clauze se referă la mâncare şi doar una la moralitate, ceea ce poate fi interpretat ca o măsură mai mult

economică decât religioasă, impusă de un grup de pământeni din care făcea parte şi Iacov cel Drept – e adevărat… Însă, decretul sinodului a avut un rol extrem de important pentru Pavel, deoarece, după fiecare călătorie, el se prezenta la Ierusalim pentru a informa (!?!) asupra misiunii sale şi pentru a primi noi instrucţiuni…

Aproape neverosimil este adevărul că Pavel nu pomeneşte în niciuna din epistolele sale despre decretul sinodal menţionat mai sus care, în anumite situaţii sau circumstanţe, ar fi constituit o „patalama" înainte de toate în faţa ascultătorilor săi din sinagogi şi nu numai… Însă, aici se naşte întrebarea dacă acest decret a existat vreodată scris, deoarece majoritatea cercetătorilor istoriei creştinismului au îndoieli nu lipsite de temei. Intelectualiceşte vorbind, Pavel a fost unul dintre cei mai inteligenţi şi chiar mai ordonaţi propovăduitori ai creştinismului şi, deci, logic, în stare de a se folosi de orice argument/act care să fi putut aduce uşurătate dramaticei sale existenţe. Chiar la prima vedere, din **Faptele Apostolilor** reiese că, de aproape douăzeci de ori, viaţa lui a fost în pericol să fie curmată de fiecare dată scăpând mai ales datorită diplomaţiei sale coroborată cel mai adesea, e drept, cu puterea divină. Că, din egoism şi orgoliu dorea să-şi rezolve singur toate divergenţele, de toate felurile, aceasta fiind încă o latură a personalităţii sale, iar chestiunea trebuie, şi aşa e potrivit, să fie asociată cu sentimentul de vinovăţie faţă de Domnul, care e posibil să-l fi stăpânit toată viaţa în calitate de fost acerb prigonitor al creştinilor. În acest sens, trebuie menţionat un episod nu lipsit de semnificaţie privitor la uciderea cu pietre a lui Ştefan. În **Faptele Apostolilor** (7; 58), se spune: *„L-au târât afară din cetate şi l-au ucis cu pietre pe Ştefan. Marturii şi-au pus hainele la picioarele unui tânăr, numit Saul"* (subl. n.). Ideea este continuată în capitolul următor: *„Saul se învoise* (cu sensul că era de acord) *la uciderea lui Ştefan."* (**Faptele Apostolilor, 8; 1**). Şi încă: *„Saul de partea lui* (cu sensul de ce îi revenea), *făcea prăpăd în Biserică; intra prin case, lua cu sila pe bărbaţi şi pe femei, şi-i arunca în temniţă."* (**Faptele Apostolilor, 8; 3**). Aşadar, încă din tinereţe, Saul/Pavel începuse să adune momente pentru marele păcat de prigonitor al creştinilor… Or,

după asemenea fapte, oricui îi vine greu să creadă că, peste noapte, „agresorul" se metamorfozase într-un important reprezentant al Domnului. În asemenea circumstanţe, rostul decretului sinodal de la Ierusalim trebuie considerat ca fiind extrem de util.

În **Faptele Apostolilor** pare să se forţeze puţin nota evidenţiindu-se dialogurile lui Pavel cu Domnul şi cu Duhul Sfânt tocmai pentru a-i contura noului apostol aura corespunzătoare şi cu efecte impresionante: *„Pe când slujeau şi posteau în Biserica din Antiohia, Duhul Sfânt a zis: «Puneţi-Mi deoparte pe Barnaba şi pe Saul pentru lucrarea la care i-am chemat»"* (**Faptele Apostolilor, 13; 2**); iar cei cărora li se adresează Domnul, sunt învăţători şi prooroci aflaţi în Biserica din Antiohia (**Faptele Apostolilor, 13; 1**), deci oameni de rând! Apare tot mai pregnantă conturarea unui propovăduitor de excepţie, supoziţie la care ne îndeamnă chiar textul din Biblie: *„Şi, după ce s-a împrăştiat adunarea, mulţi din iudei şi din prozeliţii evlavioşi au mers după Pavel şi Barnaba"* (**Faptele Apostolilor, 13; 43**).

În consecinţă, suntem obligaţi să-l considerăm deja şi un bun orator, care ştia să-şi apropie auditoriul impunându-şi punctul de vedere şi convingerile religioase. Şi, mai departe: cumulând această ştiinţă a oratoriei cu investitura divină, pe un fond de cultură generală bine asimilată şi compartimentată, nu ne este greu să-l considerăm pe Pavel drept cel mai mare şi mai important creştinizator de după Isus. Cu atât mai mult că el impresiona, în primul rând prin dezinvoltura cu care acţiona în numele Domnului, uneori recurgând la… măsuri extreme pentru a-şi demonstra puterea. Cazul anihilării magicianului Elma prin orbire pentru a-l putea converti pe preconsulul roman din Cipru, Sergiu Paulus; a avut o dispută atât de aprinsă cu locuitorii Pisidiei, încât a fost alungat din oraş, iar locuitorii din Iconiu (păgâni şi iudei) au vrut pur şi simplu să-l „lapideze" (LAPIDÁ, vb. I. *A ucide pe cineva prin lovituri de pietre;* cf. DEX, Ed. Univers Enciclopedic**,** 1998, p. 559); la Listra, după ce Pavel a vindecat un paralizat din naştere (desigur, fapt impresionant şi miraculos), locuitorii l-au considerat pe el Hermes, iar pe Barnaba, care era mai solid, Zeus – oricum, soli ai divinităţii. Nenorocirea a venit, însă, după ce Pavel şi

Barnaba au reuşit să-i convingă pe listreni că şi ei doi erau oameni pământeni. Incitaţi de antiohieni şi iconieni, cărora cei doi le scăpaseră prin fugă, listrenii şi-au schimbat repede atitudinea scoţându-i pe proaspeţii „zeificaţi" în afara oraşului, bătuţi zdravăn cu pietre şi lăsaţi acolo – spre norocul lor, totuşi! – doar în stare de inconştienţă. Iar odiseea nu se sfârşeşte aici…

Acest ilustru personaj biblic având un rol de persoană-tampon între Dumnezeu şi oameni, a demonstrat cu înverşunare prin toate acţiunile lui că încredinţarea sa de către Domnul a fost potrivită. Ştiindu-şi spatele asigurat de pavăza divină, el s-a folosit cu ingeniozitate de cele mai inedite şi mai surprinzătoare tactici în scopul aducerii în turmă a oilor rătăcite, uneori punându-şi în joc chiar şi viaţa. Un episod oarecum aparte în acest context, s-a petrecut la Filippi: O roabă profetesă s-a ţinut multă vreme după Pavel şi Sila strigând: *"Oamenii aceştia sunt robii Dumnezeului Celui Prea Înalt şi ei vă vestesc calea mântuirii."* (**Faptele Apostolilor, 16; 17**); de fapt, era o simplă slujnică-ghicitoare care aducea prin aceasta venituri însemnate stăpânilor săi. Până la urmă strigătele sale, destul de isterice, l-au scos din sărite pe Pavel care s-a adresat la un moment dat duhului din ea zicându-i: *"«În numele lui Isus Hristos, îţi poruncesc să ieşi din ea». Şi a ieşit în ceasul acela."* (**Faptele Apostolilor, 16; 18**). Dar, a urmat surpriza: reacţia stăpânilor roabei a fost imediată şi dură (deşi logică, dacă avem în vedere câştigurile lor realizate de pe urma ghicitului ei): *„Au pus mâna pe Pavel şi pe Sila"*şi i-au dat pe mâna dregătorilor zicându-le: *„Oamenii aceştia ne tulbură cetatea, sunt nişte iudei"*(…) *„ …Dregătorii au pus să le smulgă hainele de pe ei şi au poruncit să-i bată cu nuiele. După ce le-au dat multe lovituri, i-au aruncat în temniţă…"* (**Faptele Apostolilor, 16; 19-20; 22-23**). Prin urmare, putem spune că exista o adevărată regulă aplicată cu rigurozitate în alternarea succeselor incontestabile la convertire şi ameninţările de tot felul, inclusiv cu uciderea – ca să nu mai punem la socoteală bătăile şi întemniţările periodice.

Să fie, totuşi, acesta unul dintre motivele pentru care Pavel a efectuat călătoriile sale mereu însoţit? Este una dintre certitudini.

Pentru că, în cei 20 de ani petrecuți în Antiohia, în timpul celor trei călătorii importante, el a fost însoțit pe rând de Barnaba, Ioan Marcu, Sila, Matei, Aristarh, Secundus, Gaius, Timotei, Tihic şi Trofirus, ceea ce nu l-a scăpat de punerea în lanțuri de şapte ori, evident, scăpând de fiecare dată datorită intervenției Domnului, mai mult sau mai puțin directe.

Revenind la „momentul Filippi", mai trebuie adăugat că acesta a avut o semnificație aparte în viața lui Pavel, consolidându-i conştiința protecției divine, fapt scos în evidență şi de un comportament depăşind deseori tiparele şi condiția unui oarecare propovăduitor al creştinismului. Degaja optimism, curaj, puterea de a-i înfrunta pe cei care i se opuneau şi, mai ales, pe duşmani. Ne este greu să credem că se baza doar pe sine atunci când îşi permitea să aibă următorul dialog cu temnicerul pe când se afla în închisoare: *„– Dregătorii,* îi zice temnicerul, *au trimis să vi se dea drumul…" „– După ce ne-au bătut cu nuiele în fața tuturor, fără să fim judecați, pe noi care suntem romani, ne-au aruncat în temniță şi-acum ne scot afară pe ascuns! Nu merge aşa! Să vină ei singuri să ne scoată afară"!,* răspunde cu aroganță întemnițatul făcându-ne să ne minunăm de o asemenea atitudine. (**Faptele Apostolilor, 16; 36-37**). Dar putem accepta şi varianta unei răbufniri a fostului tiran din Tars – destul de plauzibilă la urma urmei – deşi suntem gata să exclamăm: totuşi, ce curaj extraordinar la un întemnițat! Am face-o dacă n-am şti de-acum că dincolo de această atitudine se afla divinitatea, totdeauna oportună în a-l salva de la încurcături, inclusiv de la moarte. De fapt, şi mai terestru raționând, deja se poate vorbi despre o convenție reciproc avantajoasă încheiată între divinitate şi Pavel, pe care el a şi respectat-o cu desăvârşită strictețe creând o nouă religie în condiții deosebit de grele, şi bine ştiute.

Devenit o personalitate proeminentă, care cam ținea în umbră pe ceilalți apostoli sau reprezentanți ai acestora, se ajunge la situația ca Pavel să fie tot mai puțin agreat de către ei. Să ne reamintim, între altele, că el a intrat în rândul apostolilor numai în urma recomandării lui Barnaba care, la un moment dat, consecință a unor discuții

contradictorii şi certuri, ajunsese să afirme că, de fapt, Pavel nici nu vorbise vreodată cu Isus. Facem abstracție aici de dușmanii săi fățișiși… Apoi, sunt de reținut neînțelegerile şi incidentele dintre Pavel şi Petru, Iacov cel Drept, Marcu etc., de unde se poate deduce o anumită stare de antipatie şi de tensiuni în relațiile interapostolice. Dar, de ce să nu admitem şi realitatea că apostolii înşişi erau oameni, nu?, şi că nimic din ceea ce era omenesc nu le era străin, inclusiv invidia față de nu-demult-prigonitorul creştinilor, fostul guvernator al Tarsului? Implicit nu erau văzute cu ochi buni metodele folosite de către noul apostol pentru creştinizare, care nu totdeauna erau dintre cele mai blânde. Există chiar versiuni şi argumente conform cărora lui Pavel nu i se recunoşteau, chiar de către confrații mesianici, meritele fie ele dintre cele mai evidente. Faptele petrecute la Ierusalim după cea de-a treia lui călătorie misionară, sunt dovezi ale unei realități incontestabile: Iacov cel Drept l-a întâmpinat pe Pavel cerându-i ca, timp de o săptămână să se pocăiască stând închis în templu pentru purificare. Era vorba, în fapt, de o hotărâre a Sinodului care însemna, în realitate, drept un semn de nerecunoaştere a lui Pavel ca uns al lui Dumnezeu şi nici măcar ca apostol. Întâmplarea în cauză – aspect deosebit de important – a avut loc după ce el pusese bazele uneia dintre cele mai puternice religii, cum avea să confirme istoria.

Această… reconvertire întru Domnul a fost, cu certitudine, unul dintre cele mai umilitoare momente din viața sa (şi-aşa destul de zbuciumată), precum şi un motiv în plus în favoarea ideii că această importantă personalitate a lumi creştine a fost tot timpul, şi în mod deliberat, marginalizată până la a i se contesta şi chiar anula meritele care, culmea!, erau recunoscute de către… dușmanii săi din moment ce, după punerea sa în lanțuri, paza îi era asigurată de 400 de soldați şi 70 de călăreți. Era o „onoare" care nu i s-ar fi acordat oricui! Este de la sine înțeles că pericolul cel mare venea din partea iudeilor, care *„s-au dus la preoții cei mai de seamă şi la bătrâni şi le-au zis: «noi ne-am legat cu mare blestem să nu gustăm nimic până nu vom omorî pe Pavel»"* (**Faptele Apostolilor, 23; 14**). Aşadar, nu mai poate fi vorba despre nici cel mai mic dubiu! Însuşi marele preot Anania îl acuză pe

Pavel în fața dregătorului Felix: *„Am găsit pe omul acesta care este o ciumă; pune la cale răzvrătiri printre toți iudeii de pe tot pământul, este mai-marele partidei Nazarinenilor şi a cercat să spurce chiar Templul."* (**Faptele Apostolilor, 24; 5-6**). În timp ce Pavel, în apărarea sa, spune – şi nu putem să nu-l credem – că: *„Nu sunt mai mult de douăsprezece zile (...) de când m-am suit să mă închin la Ierusalim. Nu m-au găsit nici în Templu, nici în sinagogi, nici în cetate sau făcând răscoală de norod."* (**Faptele Apostolilor, 24; 11-12**). Dar, ceea ce l-a salvat pe Pavel de la judecată, mai mult sau mai puțin dreaptă, a fost statutul său de cetățean roman, pe care el a şi invocat-o, conştient fiind de valoarea unui asemenea argument în favoarea sa. Cu această dovadă-argument, el a cerut să fie trimis la Roma spre a fi ascultat de însuşi împăratul. După o seamă de deliberări, de argumentări pro şi contra, cererea i-a fost aprobată şi, până la urmă, a fost trimis la Roma sub escorta unui centurion. După sosire, după o întâlnire cu mai-marii Iudeilor şi după evenimente mai mult sau mai puțin importante, apostolul Pavel dispare brusc şi misterios din **Faptele Apostolilor,** dispariție descrisă şi încheiată astfel: *„Pavel a rămas doi ani întregi într-o casă pe care o luase cu chirie. Primea pe toți care veneau să-l vadă, propovăduia împărăția lui Dumnezeu şi învăța pe oameni, cu toată îndrăzneala şi fără nici o piedică, cele privitoare la Domnul Isus Hristos."* (**Faptele Apostolilor, 28; 30-31**).

În ceea ce priveşte sfârşitul acestei puternice şi controversate personalități a lumii creştine, există trei variante demne de luat cel puțin în discuție: 1.) Dispariția împreună cu ultima parte a operei sale, în incendiul din anul 64; 2.) Pavel a fost decapitat şi înmormântat (singur), însă arheologii nu au găsit nici o urmă, deşi Tertulian afirmă cu claritate că apostolul ar fi fost decapitat lângă Tre Fontane din Roma; 3.) Condamnarea la exil în Spania… Această ultimă variantă este, pare-se, cea mai tentantă pentru luat în considerare, mai ales pentru faptul că Pavel ar fi suferit de o boală misterioasă, care stârnea repulsie. Se bănuieşte că ar fi fost vorba de malarie sau de epilepsie sau şi una şi alta. Apoi, Pavel – se spune – nu arăta prea bine nici

măcar din punct de vedere fizic: era mic, aproape chel, avea nişte sprâncene stufoase, picioare strâmbe, cam strâmb îi era şi nasul proeminent – deci o prezenţă deloc agreabilă… Dar este de admis şi varianta „Tre Fontane", gândindu-ne la Bazilica Sf. Pavel sub zidurile căreia s-ar afla trupul său, într-un sarcofag de marmură şi argint, variantă care se leagă cu ipoteza din care rezultă că *„…Pavel soseşte la Roma în jurul anului 60. Doi ani mai târziu el va fi executat sub domnia lui Nero."* (**M. Eliade / I. P. Culianu: DICŢIONARUL RELIGIILOR,** Ed. Humanitas, 1993, p.100).

… Noi nu putem decât să ne plecăm fruntea în semn de respect în memoria celui căruia însăşi Sfânta Scriptură îi asigură un loc aparte, poate chiar în detrimentul celor care, pe nedrept, l-au considerat un intrus printre ei…

MOARTEA LUI SOCRATE - UN ASASINAT POLITIC ?

Socrate s-a născut la Atena şi a trăit între anii 469-399 (î. Cr). O origine socială cel mult modestă, o fizionomie deloc de invidiat şi o existenţă pe măsură, au constituit, într-un fel, punctele vulnerabile, dacă putem spune aşa, ale unuia dintre marii filozofi ai lumii – Socrate. Fiul al cioplitorului în piatră, Sophroniscos şi al moaşei Phainereta, arăta lumii o fizionomie descrisă de contemporanii săi în felul următor: ochi bulbucaţi, nas cârn, buze groase, cap pleşuv, uitătură piezişă şi o barbă rară şi totdeauna neîngrijită. Toate-acestea adunate la un loc dădeau văzului lumii o urâţenie aproape desăvârşită şi, la fel de adevărat, ceva mai rar întâlnită. Am mai putea afirma, poate puţin cam hazardat, că respectivele tare i-au fost date de către Divinitate doar cu scopul simplu de a le putea compensa cu ascuţimea unei minţi sclipitoare şi o adâncime a judecăţii care l-au scos, în scurtă vreme, din rândul oamenilor de rând. Este o variantă de luat în seamă fără a cădea în cine ştie ce fabulaţii sau interpretări forţate. „Răul-urâţenie" nu putea fi convertit în… bine decât de o minte înţeleaptă, astfel că Socrate, adresându-i-se lui Cristobulos spune: *„Ochii tăi nu văd decât în linie dreaptă, pe când ai mei, şi într-o parte, fiindcă sunt bulbucaţi. (...) Eu cred că nasul meu e mai frumos, dacă cu adevărat zeii ne-au făcut nasul ca să mirosim; căci nările tale cată spre pământ, pe când ale mele sunt sumese, aşa că primesc mirosurile din toate părţile. Nasul meu cârn e mai frumos pentru că nu stă împotrivă, ci lasă numaidecât privirile să se îndrepte unde vor, pe când un nas mare aduce mai multă pagubă, pentru că opreşte privirile ca un zid…"*

Dacă acestea sunt cuvintele marelui filozof, şi nu avem argumente de contrazicere, atunci descrierea sa este cel mai reuşit miniportret al organelor sale de văz şi miros implantate într-o fizionomie deloc atrăgătoare. Într-un fel, „contracararea" urâțeniei sale prin contrabalansare, este continuată de un discipol al său, Xenofon (430-355 î. Cr.): *„Era aşa de drept că n-a făcut niciodată rău nimănui, ci a adus cele mai mari foloase prietenilor lui, aşa de cumpătat, încât n-a pus niciodată plăcerea mai presus de cinste, aşa de înțelept, că deosebea fără greş binele de rău fără ajutorul nimănui, ci cu propria lui pricepere, destoinic să lămurească şi să definească orice, îndemânatic să judece pe alții şi să le arate greşelile,şi să-i îndrepte spre cinste şi virtute…"* Exact aceleaşi coordonate stau şi la baza caracterizării făcută de Platon (427-347 î. Cr.), cel mai credibil „biograf" şi continuator al marelui filozof în celebrele de-acum dialoguri din ***Banchetul:*** *„Fedon", „Statul", „Parmenide"…* Acestuia, el însuşi mare gânditor al lumii antice şi ceea ce s-ar numi acum purtătorul de cuvânt al lui Socrate, dar şi cel mai important, deci, discipol al filozofului, îi datorăm cea mai completă şi mai autorizată descriere a persoanei, dar şi a strălucitoarei înțelepciuni socratiene. În *Scrisoarea a VII-a* – singura autentică, după cât se pare – autenticitatea celorlalte fiind relativ incertă –, Platon îl caracterizează ca fiind *„omul cel mai deştept dintre contemporanii săi".* Să avem în vedere că acest lucru a fost posibil şi pentru că, pe lângă calitățile native menționate şi descrise de discipolii şi comentatorii săi el a fost şi unul dintre învățăceii sofiştilor Protagoras, Georgias, Hippias, Prodicos, Callicles, Thrasymachos..., care a asimilat cunoştințele valorificându-le apoi în modul cel mai extraordinar cu putință. Apoi, luând în considerare – şi nu avem vreun motiv să n-o facem – mai toate descrierile contemporanilor săi subliniază noblețea unui caracter cu totul aparte. Atenianul Alcibiade(c.450-404 î. Cr.), general de armată şi om politic, întăreşte afirmațiile predecesorilor săi în calitate, şi el, de discipol al lui Socrate spunând: *"Socot pe Socrate aidoma acelor tipuri de sileni aşezați prin atelierele sculptorilor, pe care aceştia îi dăltuiesc cu naiuri şi flaute în mâini. Dacă-i deschideți ei au pe dinăuntru mici statui de*

zei. (...) Când îi ascult, inima mea bate mai tare decât a corybanților. Lacrimi îmi pică din ochi sub vorbele sale."

Cel asupra căruia atârnă atâtea calități spirituale, cel care este considerat un moment distinct în istoria filozofiei universale: presocraticii, (sec. VII-V î. Cr.), urmați de sofişti şi-apoi socratienii etc., s-a făcut remarcat începând cu atitudinea sa ireconciliantă împotriva sofiştilor. Este bine cunoscut faptul că Prodicos din Cheos, Thrasymacos din Calcedon, Hippias din Elis, sau, dar poate chiar în primul rând, Protagoras din Ardera, erau propovăduitori cunoscuți şi impuşi ai scepticismului şi nihilismului reprezentând, după raționamentele lor, spiritul uman. Să nu omitem aici un amănunt interesant în ceea ce priveşte formarea gândirii filozofice a lui Socrate şi anume: Aspasia din Milet şi Diotima din Mantineea, cea dintâi o curtezană pomenită de Platon în *Menexenos*, de Xenofon sau de Eschine, ultimul afirmând că Aspasia i-a ținut lui Socrate adevărate lecții despre doctrina dragostei; cam la fel s-au petrecut lucrurile şi în cazul Diotimei...

Fiind nativ o minte ascuțită, Socrate a „beneficiat" din plin de vicisitudinile unei existențe care a completat şi perfecționat de-a lungul vieții filozofului acest dar divin. În comedia *Norii,* Aristofan a construit un personaj Socrate având la bază omul real nu apelând la informații sau supoziții, autorul piesei considerându-l a fi un fel de *summum* al sofismului din vremea aceea; în *Banchetul,* Platon vorbeşte chiar despre întâlniri dintre comediograf şi filozof în Atena... Cei care l-au cunoscut, care i-au fost apropiați ca prieteni sau discipoli, îl descriu ca pe un personaj fascinant dominând prin inteligență şi elocința cu care îşi demonstra ideile şi convingerile, calități care dublau şi completau un caracter impresionant. Tăria caracterului său şi o voință aproape ireală au făcut să se vorbească despre el ca despre un fenomen chiar din punct de vedere psiho-biologic; era în stare să suporte neajunsurile – foame, sete, frig, căldură – dincolo de limita admisă de legile firii, ceea ce presupunea – parafrazându-i zicerea – o deplină cunoaştere şi stăpânire de sine. Calm şi cu simțul măsurii în tot şi în toate, Socrate nu a fost agreat

pentru aceste calităţi de toată lumea; înţelepciunea sa, transmisă celorlalţi prin cuvinte şi fraze meşteşugit alcătuite, a constituit, nu o dată, motiv de invidie şi duşmănii asupră-i. Este locul să menţionăm aici că antipatiilor le-a răspuns întotdeauna cu calm, cu argumente şi cu un farmec al discursului care anula, sau măcar diminua orice urmă de adversitate.

Însă, între altele, rostul acestor rânduri este, atât cât se va putea, şi de a privi viaţa marelui filozof dintr-o perspectivă mai puţin adusă în discuţie, şi anume, viaţa sa de familie. Îndeobşte este bine cunoscut adevărul că această latură a existenţei sale a fost un fiasco – nu chiar total... În orice caz, la acest capitol nu se pot spune prea multe lucruri bune; soţia sa, celebra Xantipa, personificarea femeii cicălitoare, a răutăţii gratuite, a personajului negativ în general, a creat şi a menţinut în căsnicia lor o atmosferă permanent tensionată; o iritau calmul filozofului şi comentariile sale ironice, o scotea din sărite însăşi prezenţa acestuia în preajma sa. În sensul celor de mai sus, cred că una dintre cele mai corecte, mai autorizate şi mai dure portretizări a Xantipei a fost făcută de unul dintre discipolii lui Socrate, Xenofon (430-355 î. Chr.) care o descrie astfel: *„cea mai insuportabilă dintre toate făpturile ce au existat, există sau vor exista vreodată.”* (Xenofon, ***Amintiri despre Socrate***, trad. Grigore Tănăsescu, Ed. Univers, Bucureşti, 1987, p. 202); iar Diogene reproduce un minidialog, semnificativ, dintre Socrate şi Alcibiade care se mira de răbdarea filozofului în relaţia cu Xantipa. *„Şi tu suporţi gâgâitul gâştelor*, i-a zis el lui Alcibiade; *„Desigur* – răspunse Alcibiade – *dar ele îmi dau ouă şi pui.” „Şi Xantipa* – reluă Socrate – *îmi dă copii.*” (Jean Brun: **Socrate**, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 29). Realitatea este că Socrate însuşi o considera pe Xantipa întruchiparea răului uman în toate manifestările sale spunând: „Dacă reuşesc să-mi păstrez calmul în faţa manifestărilor ei, înseamnă că voi putea să mă înţeleg cu oricine; de aceea am şi luat-o de nevastă, dar şi pentru că, pentru mine, căsătoria este un rău necesar.” În acest sens, este cu atât mai credibil răspunsul său dat unui tânăr la întrebarea acestuia dacă să se căsătorească sau nu: „Oricum vei face, i-a răspuns filozoful, tot rău

îți va fi...” Pe de altă parte, se pare că Socrate s-a „răzbunat” pentru greaua sa viață de familie trăind în... concubinaj, sau chiar ca soț, cu încă o femeie: Myrto. „La Atena fiind în uz instituția monogamiei, s-a pretins că Socrate a profitat de un decret excepțional îndemnându-i pe atenieni la poligamie.” După unii comentatori şi biografi, din aceste relații „sentimental-conjugale” au rezultat trei copii (Lamprocles, Sophroniscos şi Menexene), neştiindu-se exact care dintre ei au fost ai Xantipei şi care ai lui Myrto... În orice caz, cea mai conturată certitudine pare a fi aceea că, în detenție fiind, Socrate este vizitat doar de Xantipa *„cu copilaşul lor în brațe.”*, (Jean Brun, op. cit. p. 27), adevăr care confirmă că, măcar unul dintre cei trei fii, era al Xantipei.

Cele de mai sus – informații succinte dar elocvente în contextul conturării şi creării unui cât mai reuşit portret, în primul rând al omului, dar şi, în mod egal, aş zice, al filozofului Socrate. Sunt elemente perfect circumscrise şi, de ce nu?, într-o mare măsură hotărâtoare pentru cristalizarea şi, în acelaşi timp, aprofundarea şi amplificarea gândirii sale filozofice. Desigur, ar fi nepotrivit să ne cramponăm de această idee, am proceda reducțional şi nedrept simplificând totul. În plus: informațiile despre viața şi atitudinea lui Socrate vizavi de familie şi societate ar fi incomplete fără a aduce în discuție, măcar tangențial, una din acuzațiile menționate şi susținute de, mai ales, de detractorii săi. Este vorba despre aşa-zisul „cerc socratic” în care era atras tineretul atenian fiind apoi corupt cu idei antisociale şi antifamiliale prin promovarea unor libertăți mai mult sau mai puțin erotice, dar catalogate, oricum, grave din punctul de vedere al părinților. La acest capitol se încadra perfect o eludare a principiilor de bază privind moravurile societății timpului, atunci când se aveau în vedere “pornirile” amoroase ale celor care frecventau cercul socratic. Într-o vreme când, cel puțin teoretic, dar şi practic în mare măsură, moralitatea avea nu numai un rol distinct în educația tinerilor ca viitori cetățeni de bază şi de vază ai cetății şi societății, ci şi rostul de a constitui siguranța acesteia, gândirea filozofică socratiană deranja aceste precepte.

Aşadar, *„filozof şi în viaţa conjugală, el nu s-a plâns niciodată de vitregia soartei: Mai mult, a încercat să explice de ce s-a învoit să conviețuiască atâta amar de vreme alături de o ființă insuportabilă ca Xantipa. Asemuindu-se unui dresor de cai nărăvaşi, Socrate i-a explicat unui anume Antistene, care se minuna de răbdarea lui în viaţa conjugală, că, voind să se învețe a trăi în mijlocul oamenilor, a luat-o de soție pe Xantipa, convins că dacă va fi în stare să-i îndure toate hachițele, se va putea înțelege cu orice soi de indivizi."* (Doru Cosma, ***Socrate, Bruno, Galilei, în fața justiției***, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1982, p. 31).

Acest sacrificiu al filozofului nu l-a ajutat, însă, atunci când a fost acționat în justiție şi acuzat pentru fapte condamnabile cu pedeapsa capitală; din contră, învățăturile sale au fost considerate delicte şi condamnate ca atare. Diogene Laertius, în ***Viețile şi doctrinele filozofilor***, redă astfel o parte din actul de acuzare semnat de Meletos, Anytos şi Lycon: *„Eu, Meletos, fiul lui Meletos (...), acuz sub jurământ pe Socrate (...). Socrate se face vinovat de crima de a nu recunoaşte zeii recunoscuți de cetate şi de a introduce divinități noi; în plus, se face vinovat şi de coruperea tinerilor. Pedeapsa cerută: moartea."* (Jean Brun, op. cit., p. 37).

Poate cu un dram de aroganță generată de conştientizarea valorii gândirii sale, ignorând într-un fel realitatea şi riscul de a apărea în faţa justiției şi de a se apăra împotriva învinuirilor grave care i se aduceau, în timpul procesului Socrate s-a apărat singur, refuzând să i se pledeze cauza de către altcineva. De menționat că îşi oferise serviciile unul dintre cei mai importanți logografi ai Atenei: Lysias. Pledoaria-ofertă a acestuia fiind considerată de Socrate ca fiind lipsită de curaj şi mai puțin sau deloc credibilă în comparație cu adevărul-adevărat cu care el credea că va convinge justiția de logica gândirii sale filozofice şi asupra activității sale. Era o simplă naivitate specifică spiritelor înalte care cred că lumea se conectează la ideile lor, le asimilează şi sunt în stare să... moară pentru o astfel de cauză. Nici vorbă! Din totdeauna, iar în vremea noastră nu e deloc altfel, inşii piperniciți în gândire, inculții şi sicofanții au trudit cu toată puterea la minimalizarea

meritelor celor mai inteligenţi decât ei şi, dacă era posibil, chiar la distrugerea totală a acestui... rău. În cazul de faţă propagatorul răului, dacă nu cumva chiar personificarea acestuia, era însuşi Socrate care, cu ideile sale nocive pentru tineri şi societate în general, trebuia exclus din viaţa cetăţii. Astfel s-au găsit acuzaţii care să ducă în final la anihilarea filozofului prin chiar condamnarea la moarte pentru fapte care impietau flagrant asupra mersului normal al lumii, fapte ale unui rebel care-i sfida până şi pe zei, fapt de neconceput în acel timp. Dar care erau, concret, acuzaţiile care i se aduceau filozofului ? Oficial, plângerea către justiţie împotriva lui Socrate avându-i ca autori pe Anytos, Meletos şi Lycon, cuprindea trei elemente de bază: impietatea asupra zeilor, introducerea de idei noi într-o politică a existenţei general-acceptată – era vorba, totuşi, despre democraţia ateniană! –, şi pervertirea tineretului. Şi să mai zăbovim doar o clipă asupra celor trei denunţători, pentru a-i cunoaşte ceva mai bine: principalul dintre aceştia a fost Anytos, *„un tăbăcar bogat (...) puternic şi influent”*, politician obscur şi care *„era sincer convins că vede în Socrate un personaj periculos”* (Jean Brun, op. cit., pp. 38-39), Lycon un orator mediocru, şi Meletos, unul dintre poeţii minori ai vremii; de menţionat că Lycon şi Meletos avuseseră mai mult rol de figuranţi la proces. De aceea acuzatul se referă în primul rând la Anytos în pledoaria sa: *„fie că veţi da crezare lui Anytos ori nu, fie că mă veţi elibera sau osândi, eu nu-mi schimb felul de viaţă (...)”*... „Felul de viaţă” gândit de Socrate era, în esenţă, aspiraţia sa la „deplina libertate morală, din care, de altfel, a şi făcut sensul operei sale de dascăl şi educator public” (Gh. Vlăduţescu, **Filosofia în Grecia veche,** Ed. Albatros, Bucureşti, 1984, col. „Sinteze lyceum”, p. 207). Or aşa ceva – *deplină libertate morală* – nu convenea deloc celor care stăteau în fruntea mesei în epoca respectivă. În acest context, nu e de mirare că s-au căutat şi găsit capete de acuzare împotriva filozofului, care au dus, firesţe, la justiţie şi la condamnare...

Procesul a avut loc într-o zi de primăvară a anului 399, î. Cr., sigur senină, fiindcă evenimentele de acest gen, respectiv judecăţile, se petreceau la Atena afară din clădiri. Procesul s-a desfăşurat fără ca

Socrate să aibă avocat. Pledoaria pentru nevinovăție şi-a susținut-o singur, după cum aflăm din cea mai autorizată sursă: *Apărarea lui Socrate* de Platon care, ca participant la proces în calitate de discipol al filozofului, a încercat să ia chiar apărarea mentorului său, încercare zădărnicită însă de judecătorii care au considerat-o nu doar curajoasă, ci şi impertinentă. Sigur că Socrate a crezut până în ultima clipă că justiția ateniană va pricepe logica pledoariei sale şi va extrage adevărul din ea, însă toate cuvintele spuse pentru apărarea sa, s-au dovedit până la urmă a fi, din păcate, inutile. Fără a intra în alte detalii, toate sursele susțin acelaşi adevăr incontestabil: pledoaria lui Socrate a fost, în contextul întregului proces, o memorabilă lecție de filozofie, civism, bun simț şi de înțelepciune. Pe rând, el a demontat cu argumente solide toate acuzațiile care i se aduseseră, însă, ca de cele mai multe ori din nefericire, adevărul său a fost învins de minciunile bine ticluite ale delatorilor săi, astfel că, după deliberare, din cele 502 persoane îndrituite să alcătuiască respectivul complet de judecată, două sute optzeci şi unu au votat pentru condamnarea filozofului şi două sute şaptezeci şi nouă împotrivă (unele surse spun că ar fi fost doar două sute douăzeci şi unu...). A urmat stabilirea pedepsei pentru acuzațiile care i se aduseseră; oarecum ciudat, ba chiar enigmatic va rămâne pentru totdeauna rezultatul voturilor completului: la cele 281 de voturi se mai adăugaseră 80, astfel că, din 502, 361 de voturi au fost pentru condamnarea la moarte şi numai 141 împotrivă...

Totul pare extrem de limpede. Însă numai la prima vedere, fiindcă lucrurile sunt destul de complicate şi lesne interpretabile diferit... Sună paradoxal, dar Socrate, care fusese condamnat la moarte, între altele pentru că nu ar fi recunoscut zeii recunoscuți de cetate, *„îşi dedică ultimele clipe conversației cu prietenii săi pe tema nemuririi sufletului”*, iar ultimele sale cuvinte dovedesc şi mai puternic acest lucru: *„... Dar acum e timpul să plecăm: eu ca să mor, iar voi – ca să trăiți. Care dintre noi se îndreaptă spre un bine mai mare, nu ştie nimeni altcineva decât Zeul.”* (Jean Brun, op. cit. pp. 45-46, citat preluat de Jean Brun din ***Apărarea lui Socrate***, de Platon).

Or, această credință în nemurire nu înseamnă, de fapt, implicit credința în zei, de care a fost acuzat că n-ar fi avut-o ? Să fi fost vorba despre o întoarcere bruscă la cele... zeieşti, ca un fel de împăcare ultimă, de recunoaştere a greşelilor? Chiar la vârsta de 70 de ani, cât avea atunci, Socrate era prea lucid şi prea conştient deja de valoarea raționamentelor sale filozofice ca să demonstreze – ce şi cui? Delatorilor? Justiției? Ce mai conta? Poate că doar el şi-a dat seama de la început că dincolo de acuzațiile nefondate care i se aduseseră exista o vină cu mult mai importantă şi anume vina de a fi fost contemporanul unor atenieni cu poziții social-administrative şi politice importante, cărora nu le convenea deloc faptul că în jurul lui Socrate gravitau tot mai mulți concetățeni care-i ascultau vorbele, care credeau în el şi în spusele lui... Era doar fiul unui biet pietrar care amenința să strice cu ideile sale din socoteli un sistem democratic foarte convenabil. Pe măsură ce treceau anii, devenea tot mai periculos, deci trebuia eliminat. Se pare că, de fapt, acesta ar fi fost mobilul principal al condamnării sale: amestecul, direct sau indirect, într-o ordine a existențialului cu idei şi raționamente care ar fi revoluționat prea mult... De aceea, acuzarea şi condamnarea sa la moarte au la bază salvarea politicii ateniene din acele vremuri de la infestarea cu idei şi concepte periculoase, nouă rămânându-ne la îndemână şi ipoteza, poate cea mai apropiată de adevăr, că, de fapt, moartea lui Socrate a fost un asasinat politic.

CUPRINS

Cuvânt sentimental 5
Un mit inventat: Ahasverus, sau Jidovul rătăcitor 7
Alexandru Macedon şi mama sa Olimpia 18
Maria Stuart, sau nenorocirea de a fi regină 30
Sfântul Pavel, un intrus printre apostoli? 53
Moartea lui Socrate – un asasinat politic? 66

Editura „CĂLĂUZA v.b.”
STR. Horea, nr. 30
330047 Deva, jud. Hunedoara, România
Tel.-fax: 0254 214684; 0744 521284
E-mail: valeriu_bargau@deva.iiruc.ro
Consilier editorial: Valeriu Bârgău
Redactor de carte: Mariana Pândaru
Tehnoredactor: Cristina Moruz
Carte tipărită la Tipografia
„Floarea Soarelui”
Tel. 0254 214684

Eseuri & Criticã literarã

DE ACELAŞI AUTOR:

- **Debut'86,** volum colectiv de debut, Ed. Cartea Românească (Bucureşti, 1986);
- **Rezervația de zăpăciți** (proză scurtă), Ed. Corvin, Deva, 1995);
- **Carte de colorat mintea** (versuri), Ed. Emia, Colecția "Scorpion", Deva, 1998);
- **Bună seara, Domnule Mann…** (povestiri), Ed. Eubeea, Timişoara, 1998);
- **Un scorpion pe contrasens** (schițe şi povestiri), Ed. Corvin, Deva, 1999);
- **De vorbă cu…** (interviuri), Ed. Eubeea, Timişoara, 1999);
- **Insomnii binefăcătoare** (critică literară), Ed. Corvin, Deva, 2000);
- **Scuzați că ne-am cunoscut…** (proză scurtă), Ed. SigNata, Timişoara, 2001);
- **Balamucul, dragostea mea…** (roman), Ed. Călăuza, Deva, 2002;
- **Cronici Tv din vremea zăpăciților de tranziție** (tablete), Ed. Călăuza, Deva, 2004;
- **Crime şi strălucire** (microbiografii), Ed. Călăuza v.b., Deva, 2004.

COLABORĂRI LA VOLUME COLECTIVE:

- **Cine ai fost dumneata, domnule Valentin Silvestru?** (Ed. Timpul, Reşița, 1997);
- **Antologia copilăriei** (Ed. Emia, Deva, 1998);
- **Antologia „Umorul Reformei, Reforma Umorului"** (Ed. Hiparion, Cluj-Napoca, 2001);
- **Sub tâmpla stemei**
- **Acorduri la vârstele țării**
- **În sărijinul formațiilor artistice de amatori.**

} Culegeri de poezie, proză şi teatru editate de Comitetul de Cultură al județului Hunedoara

I.S.B.N. 973-8438-30-6